БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

«КИЗИЛ УЗБЕКИСТАН» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР.

43-йил чиқиши № 214 (11.963) | Сешанба, 12 сентябрь 1961 йил. | Баҳоси 2 тийин

КПСС XXII съезди номидаги Волга ГЭСи тантанали равишда ишга туширилди

ВОЛГАДА КАТТА БАЙРАМ

КПСС XXII СЪЕЗДИ НОМИДАГИ ВОЛГА ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИЯСИ ҚУРУВЧИЛАРИГА

Электростанциялар қурилиши министрлиги «Сталинградгидрострой»нинг ишчилари, инженер-техник ходимлари ва хизматчиларига — Сталинград гидроэнергетика узели қурилишининг ҳамма қатнашчиларига

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети «Сталинградгидрострой» қурувчилари ва монтажчиларини, ихтисослаштирилган ташкилотлар ва проект ташкилотлари, саноат корхоналари коллективларини, партия, совет, касаба союз ва комсомол органларининг ходимларини шонли меҳнат ғалабаси билан — КПСС XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанцияси қурилиши тамомланиши билан қизғин табриклайдилар.

Совет кишилари улуғ Лениннинг мамлакатни электрлаштириш тўғрисидаги васиятларини амалга ошира бориб, янги гидроузел иншоотини муваффақиятли суратда қурдилар. Қисқа вақт ичида Волгада дунёда энг йирик деб ҳисобланган икки ярим миллион киловатт қувватли ГЭС барпо этилди. Бу ГЭС қурилиши бутун совет халқининг иши, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXII съездига ажойиб меҳнат совғаси бўлди.

Волгадаги янги ГЭС қурилишининг муваффақиятли тугалланганлиги мамлакатимизнинг, ишчилар, инженерлар ва техниклар, конструкторлар ва олимларнинг жуда катта муваффақиятларга эришганликларини ёрқин исбот этувчи далилдир. Уларнинг фидокорона ва илҳомбахш меҳнати туфайли қаҳрамон шаҳар — Сталинград остоналарида коммунизм қурувчилар даврига муносиб улуғвор иншоот қурилди.

Бутун совет халқи мамлакатни ёппасига электрлаштиришни амалга ошириш йўлида янги босқич бўлган Волгадаги янги ғалаба тўғрисидаги хушхабарни улуғ ватанлари учун фахрланиб, зўр мамнуният билан кутиб олади.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети қаттиқ ишонч билдириб айтадиларки, КПСС XXII съезди номидаги Волга ГЭСининг қурувчилари ва монтажчилари тўплаган тажриба ва билимларидан фойдаланиб, ўзларининг фидокорона меҳнатлари билан коммунизм ғалабаси учун курашда бундан буён ҳам мамлакатимизнинг муваффақиятларини кўпайтирадилар.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ. СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ.

* * *

Улуғвор нурхона қурувчиларига ўзбек халқидан салом!

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ВОЛГА ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИЯСИГА КПСС XXII СЪЕЗДИ НОМИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Сталинград гидроэлектростанциясига КПСС XXII съезди номи берилсин ва у бундан буён **КПСС XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанцияси** деб аталсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Л. БРЕЖНЕВ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1961 йил 9 сентябрь.

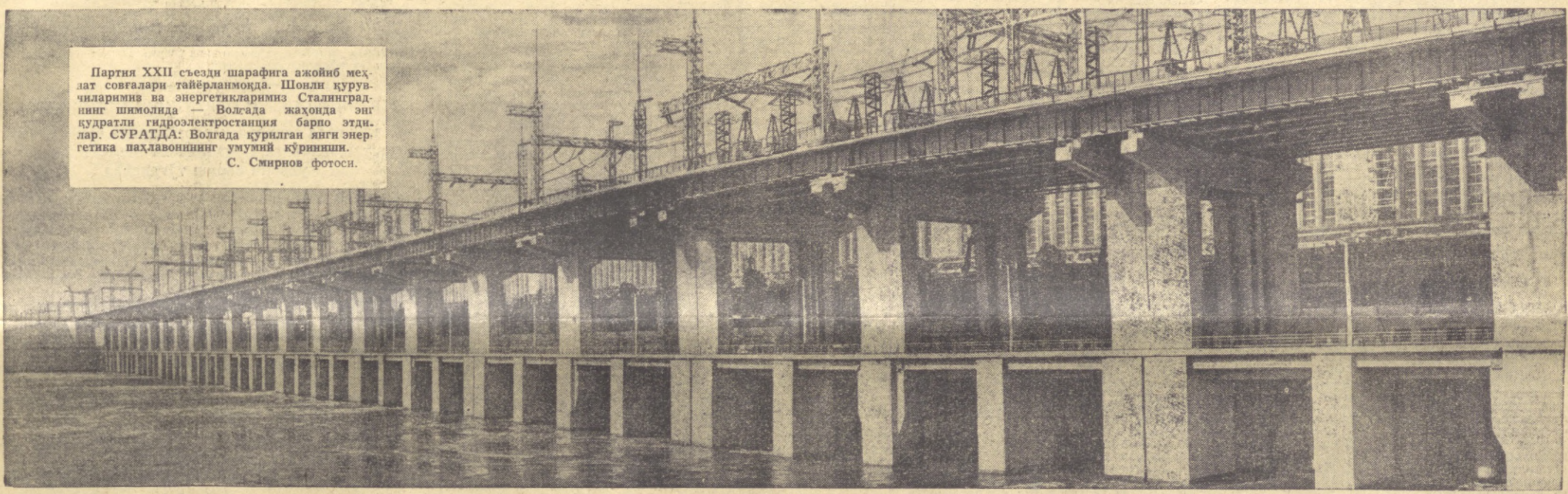

Партия XXII съезди шарафига ажойиб меҳнат совғалари тайёрланмоқда. Шонли қурувчиларимиз ва энергетикларимиз Сталинграднинг шимолида — Волгада жаҳонда энг қудратли гидроэлектростанция барпо этдилар. СУРАТДА: Волгада қурилган янги энергетика паҳлавонининг умумий кўриниши.

С. Смирнов фотоси.

Н. С. ХРУШЧЕВ СТАЛИНГРАДДА

СТАЛИНГРАД, 9 сентябрь. (ТАСС). Жаҳонда энг катта Сталинград ГЭСининг қуриб битказилганлиги муносабати билан бўладиган тантаналарда қатнашиш учун КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев бугун бу ерга келди.

Н. С. Хрушчев кутиб олувчилар билан самимий саломлашади.

* * *

Н. С. Хрушчев ва унинг ҳамроҳлари Городишче районидаги «Волга-Дон» совхози далаларида бўлдилар. Н. С. Хрушчев маккажўхоризорларни кўздан кечирди.

Бу жойлар учун янги бўлган гаолян экинлари Н. С. Хрушчевнинг эътиборини жалб этди. У совхоз ходимларининг тажрибасини маъқуллади ва уларга айниқса баҳори ерларда янада кенгроқ кўламларда ишлаб чиқариш синовлари ўтказишни тавсия этди.

* * *

Сталинградга бораётганда азиз меҳмонни минг-минглаб меҳнаткашлар қизғин табрикладилар. Тўхтаб турган пайтларда Никита Сергеевич сталинградликлар билан суҳбатлашади.

Автомашиналар кортежи Волга қирғоғида тўхтайди. Никита Сергеевич ва унинг ҳамроҳлари «Добриня Никитич» теплоходига чиқадилар ва Сталинграднинг марказий қирғоғигача борадилар.

Теплоходнинг дарё вокзалига етиб келишигача қирғоқда минг-минглаб киши тўпланди. Н. С. Хрушчев очиқ машинага тушиб, шаҳар орқали ўз резиденциясига йўл олди. Сталинградликлар уни самимий табрикладилар.

КПСС XXII СЪЕЗДИ НОМИДАГИ ВОЛГА ГЭСИ ҚУРУВЧИЛАРИНИНГ МИТИНГИ

КПСС XXII съезди номидаги Волга ГЭСи қурилишини тамомлаш ва уни доимий эксплуатацияга топшириш муносабати билан бошланган тантаналар 10 сентябрда Волжский шаҳридаги стадионда кўп минг кишилик митинг билан тугалланди.

Гидростанция қурувчиларининг таклифи билан бу ерга Сталинград яқинидаги районлар меҳнаткашларининг вакиллари, гидроузел учун машина-ускуналар етказиб берган Москва, Ленинград, Свердловск, Саратов ва бошқа шаҳарлардаги заводларнинг делегациялари келдилар.

Н. С. Хрушчев, Д. С. Полянский, Г. И. Вороновлар минбарга чиққанларида митинг қатнашчилари уларни гулдурос қарсаклар билан кутиб олдилар.

Митингни КПСС Сталинград область комитетининг биринчи секретари А. М. Школьников очди.

Митингда «Сталинградгидрострой» бошлиғи, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. П. Александров, гидростанция қурувчилари комплекс бригадасининг бошлиғи, шу кунларда Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвонини олишга сазовор бўлган И. Г. Деменко, «Спецгидроэлектромонтаж» трестининг бригада бошлиғи Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. М. Тихашков, граждан иншоотлари қурилиши бошқармасининг сувоқчиси Т. Л. Бочалова, Городишче районидаги 62-армия номидаги совхоз комбайнчиси В. И. Игнатушин нутқ сўзладилар.

Шундан кейин КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ва СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ Н. С. Хрушчевга сўз берилади.

Н. С. Хрушчев ўз нутқининг охирида КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг қурувчиларга табрикномасини ўқиб берди. Митинг қатнашчилари табрикномани зўр мамнуният билан тингладилар ва ўзларининг қизғин миннатдорчилик туйғуларини узоқ давом этган қарсаклар билан изҳор қилдилар.

Митинг катнашчилари ғоят баланд руҳ билан КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советига мактуб қабул қилдилар. Улар бу мактубда гидростанция қурувчиларига кун сайин эътибор ва ёрдам берганликлари учун Коммунистик партияга, Совет ҳукуматига, Н. С. Хрушчевга ташаккур изҳор қиладилар. (ТАСС).

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

КПСС XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанциясининг ишга туширилишига бағишланган митингда сўзланган

Азиз ўртоқлар!

Бугун сиз сталинградликлар билан бирга бўлиш айниқса қувончлидир. Жаҳонда энг катта энергетика гигантини ўз қўли билан, чинакам қаҳрамонона зўр меҳнати билан, ўзининг иродаси, ўзининг маҳорати билан яратган одамлар орасида бўлиш қувончлидир.

Партия Марказий Комитетининг, Олий Совет Президиумининг ва Совет ҳукуматининг топшириғини зўр мамнуният билан бажариб, шулар номидан сизларнинг ҳаммангизга қизғин салом келтирдим ва меҳнат соҳасида эришган жуда катта қаҳрамонликларингизни қутлайман! **(Гулдурос қарсаклар).**

Бундай жуда улкан иншоотни барпо қилиш осон иш эмаслигини ҳар ким яхши билади. Бунинг учун жисмоний ва маънавий кучларни зўр бериб сарфлашга тўғри келди. Волга сингари дарёни яна унинг қуйи оқимида забт этиш ҳазил иш эмас, ахир. Лекин сизлар қийинчиликларни енгиб чиқдингиз, берилган топшириқни яхши уддаладингиз, шунинг учун ҳам партия, халқ сизларга чин кўнгилдан «катта раҳмат!» дейди. **(Давомли қарсаклар).**

Меҳнаткашларнинг қилган қаҳрамонлигини меҳнаткашлар ҳамиша тушуна олади ва қадрлайди. Ҳозир эса, бизнинг бутун халқимиз айниқса ғайрат билан, руҳланиб ва самарали меҳнат қилмоқда. Халқимиз Коммунистик партиянинг XXII съездини ажойиб муваффақиятлар билан кутиб олаётганлиги тўғрисида мамлакатнинг ҳамма томонидан хуш хабарлар келмоқда. **(Қарсаклар).** Халқнинг, жўжалар кузда саналади, деган мақоли бор. Мана шу кузда бизнинг санашга арзирлик ишларимиз кўп. Саноат яхши ишлаяпти. Мўл ҳосил етиштирилди ва бу ҳосил муваффақиятли равишда ўриб-йиғиб олинмоқда. **(Қарсаклар).**

Шу дамгача Сталинград ғаллакорлари давлат омборларига 120 миллион пуддан кўпроқ донни тўкиб қўйдилар, бу доннинг ярмидан кўпроғи олтин буғдойдир. Бу ғалланинг унидан лаззатли нонлар ҳам, сомсалар ҳам пиширса бўлади. Ўзимизнинг ейишимиз учун ҳам, меҳмонлар кутиш учун ҳам етади. **(Қарсаклар).**

Бизнинг халқимиз сер илтифот, меҳмондўст халқ. Бизга соф қалб, очиқ кўнгил билан меҳмон бўлиб келганларни у қувониб кутиб олади. Лекин у ўзининг эътиқодларини ҳеч кимга зўрлаб қабул қилдирмайди. Ҳар бир халқ ўзи қандай хоҳласа, шундай яшайберсин. Бизнинг бирдан-бир истагимиз, талабимиз шуки, ҳеч бир халқ ўз мамлакатини сира ўйламай-нетмай уруш ёқасига тобора судраб келаётган беақл ҳукмронларга эрк бериб қўймасин, деймиз.

НАТО агрессив блокининг қатнашчилари Ғарбда шовқин-сурон солаётганликларини газеталардан ўқиб, радиодан эшитиб билиб турибсиз. Улар нега шундай қилаётирлар? Биз Германия сулҳ шартномасини имзолашимизга жавобан улар бизга қарши уруш очмоқчи бўлиб таҳдид қилаётирлар.

Империализм ўзининг агрессивлик моҳиятини кўрсатмоқда. Монополияларнинг молиячи корчалонлари, қурол-яроғ заводларининг хўжайинлари, ажалпуруш боққоллар халқларни уруш васвасасига солишга уриниб, бамисоли шаманлар каби урушқоқлик бақириқлари билан ўзларига далда бермоқдалар. Улар ўзларининг таҳдидлари билан уруш тайёргарлигини кучайтириб, социалистик мамлакатлар улуғ ҳамкорлигининг халқларини, жаҳоннинг ҳамма халқларини қўрқитишга уринмоқдалар.

Империалистларнинг урушга намойишкорона тайёргарлик кўраётганликларига жавобан биз тегишли эҳтиёт чораларини кўришга мажбур бўлмоқдамиз. Бутун совет халқи бу чораларни маъқулламоқда. Меҳнаткашларнинг коллективларидан ҳам, шунингдек айрим кишилардан ҳам ҳукуматга, партия Марказий Комитетига жуда кўп хатлар ва резолюциялар келиб турибди. Улар ҳозирги кескин вазиятдаги ҳар қандай кутилмаган ҳолларда халқимизнинг, мамлакатимизнинг хавфсизлигини таъминламоқ учун яқинда биз ноиложликдан қабул қилган қарорларимизга тўла равишда розилик билдирмоқдалар ва бу қарорларни қувватламоқдалар.

Кези келгандан фойдаланиб, мен ҳамма меҳнаткашларга бизнинг бу чораларимизни қувватлаётганликлари учун, тинчлик йўлида, империалистик агрессорларни жиловлаб қўйиш мақсадида олиб борилаётган курашда ҳар биримизнинг зиммамизга тушган масъулиятни чуқур тушунганликлари учун ташаккур айтмоқчиман. **(Давомли қарсаклар).** Империалистларнинг Совет давлатига қарши қилган ҳамма юришлари қандай оқибат билан тугаганлигини эслатиб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак. Бу юришларнинг ҳаммаси оқибат натижада ҳалокатга учради, ҳатто биз ҳозирги вақтдагига қараганда анча заифроқ бўлган вақтимизда ҳам бу юришлар шармандаларча барбод бўлди. Сизларнинг орангизда граждан урушининг жанглари ҳали эсидан чиқмаган, эҳтимолки, шу жангларда ўзлари қатнашган кекса ёшдаги кишилар бор. Ўзи оч, кийими юпун, қурол-яроғи кам қизил аскарлар ўша вақтда чет эл интервенциячилари куч-қувват бериб, қувватлаб турган оқгвардиячиларнинг ёлланган галаларини сизларнинг шаҳрингиз бўсағасида, Царицин бўсағасида ер билан яксон қилган эдилар.

Ёки ундан кўра яқинроқ вақтда бўлган воқеаларни олиб кўрайлик. Бу воқеалар ҳозирги авлоднинг эсидан ҳали чиққани йўқ.

Агар атрофингизга бир қарасангиз, Улуғ Ватан урушининг энг шиддатли жанглари бўлган жойда нақадар гўзал шаҳар қад кўтарганлигини кўрасиз. Мен ўша вақтда Сталинград фронти ҳарбий кенгашининг аъзоси эдим, кўп ойлаб давом қилган жанглардан кейин бу ерда қандай вайроналар ва култепалар қолганлигини сизларнинг кўплариңгиз каби мен ҳам яхши эслайман. Фашист босқинчилар совет кишиларини қийноққа солаётганликларини, кўркам Волга дарёсига интилиб келаётганликларини кўриш жуда машаққатли эди. Совет жангчилари маҳкам туриб олдилар. Ўша вақтда улар: Волга бўйидан бир қадам силжимаймиз! — деб қасамёд қилдилар. Бутун дунёни забт этишга, одамларнинг ҳаммасини ўзларига қул қилиб олишга интилган гитлерчи каллакесарларнинг сараланган қўшинларини қаҳрамон Қуролли Кучларимиз тор-мор келтирдилар. Ўша каллакесарларнинг оқибати нима бўлганлиги ҳаммага маълум: Уларнинг қўл кўтариб таслим бўлмаганлари ер билан яксон қилинди. **(Қарсаклар).**

Улуғ Ватан урушининг мудҳиш йиллари, Сталинград олдида бўлган жанглар эсимда. Жуда оғир вақтларни бошимиздан кечирдик. Лекин Сталинград жангида қатнашган бошқа ҳамма кишилар каби мен ҳам бу ерда курашиб қўлга киритилган ғалабани эслаб қувонаман. Меҳнат соҳасида эришилган энг катта ғалабалардан бирини — янги Волга гидроэлектростанцияси барпо қилинганлиги нишонланаётган шундай кунларда ўша ғалабани эслаш айниқса қувончлидир. **(Давомли қарсаклар).**

Сталинград фронтининг собиқ қўмондони, Совет Иттифоқи маршали Андрей Иванович Еременкони шу тантанага таклиф қилганлигингиз жуда қувончли бир ҳолдир. **(Давомли қарсаклар).** Сизлар Сталинграднинг бошқа қаҳрамонларини ҳам, шулар орасида Сталинград жангининг энг атоқли қаҳрамони, айтиш мумкинки, сталинградликларнинг ҳам энг асили бўлган Совет Иттифоқи маршали Василий Иванович Чуйковни бу ерга таклиф қилганлигингиз қувончли бир ҳолдир. **(Кучли қарсаклар Н. С. Хрушчев А. И. Еременкони ҳамда В. И. Чуйковни бағрига маҳкам босиб ўпади. «Ура!» деган хитоблар).**

Совет тузумининг душманлари, коммунизм душманлари Сталинград деворлари олдида бизга гўр қазиган эдилар. Лекин биз бу гўрга ўз душманларимизни кўмиб ғоят мамнун бўлдик. **(Давомли қарсаклар).**

Биз ҳеч кимга таҳдид қилганимиз йўқ ва таҳдид қилмаймиз. Ақллилар ҳам, ақли йўқлар ҳам яшайберсин. **(Қувноқ жонланиш).** Ақлли одамлар ижод қилиб яшайберади, аммо сира тузалмайдиган ақлсизлар умуман бўлмайди. Ақлсизларнинг ақлини киритиш мумкин, деган ишончни ҳеч қачон йўқотмаслик керак. **(Қувноқ жонланиш. Қарсаклар).** Мен ўзимнинг кўп йиллик умрим давомида ҳар қанақа кишиларни кўрганман, мен кўрган кишилар орасида, айтиш мумкинки, жуда ақлсиз кишилар ҳам бор эди. Лекин турмуш уларга шундай сабоқ бердики, улар ўзларининг ноҳақ эканликларига қаноат ҳосил қилиб, бизнинг олдимизга шляпаларини қўлларига олиб таъзим қилиб келдилар ва айтдиларки:

— Биз хато қилган эканмиз. Биз сизлар билан курашган эдик, Совет ҳокимиятига қарши курашган эдик (шундай кишиларнинг баъзилари эса ҳатто Совет давлатига қарши курашнинг ташкилотчилари ҳам бўлганлар), аммо энди сизларга таъзим қилаётирмиз!

Ҳа, ўртоқлар, шундай бўлган. Мунақа кишилар менинг олдимга ҳам ва чет мамлакатларга сафар қилиб борган бошқа ўртоқларимиз олдига ҳам келишди. Чет элларда гоҳо шундай кишилар билан учрашишга тўғри келади. Ўртоқлардан бири менга бир воқеани айтиб берди: кунларнинг бирида Нью-Йоркда унинг олдига бир киши келиб:

— Сиз русмисиз? — деб сўрабди.

— Ҳа, —деб жавоб берибди ўша ўртоқ.

Ўша нотаниш одам гапни давом этиб айтибди:

— Мен ҳам русман. Лекин менинг фамилиямни сўрамай қўяқолинг, барибир айтмайман. Фақат шуни айтаманки, мен Совет Россияси билан фахрланиб юрибман, унинг халқи билан фахрланиб юрибман эмигрант бўлганимга йиғлайман! Нега эмигрант бўлганлигимнинг сабабини мендан сўраманг. Илгари вақтда шундай бўлиб қолди ва бу воқеанинг ҳозир аҳамияти йўқ.

Ўз вақтида мамлакатимиздан эмигрант бўлиб кетган кишилар совет кишиларига шундай гапларни айтишяпти. Улар Ватандан, ўз халқидан ажралиб қолганига афсусланиб юрибдилар.

(Давоми иккинчи бетда).

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

(Боши биринчи бетда).

Биз шуни айтамизки, шошманглар, жаноб империалистлар! Биз ҳозиргидан кўра ҳам каттароқ ютуқларни қўлга киритамиз ва, образли қилиб айтганда, ўз меҳнатимиз билан сизларни қамчилайверамиз, жаҳонни ҳайратда қолдирадиган шундай муваффақиятларга, шундай ғалабаларга эришамизки, ҳозирги кунда жаҳонни таажжублантириб турган бизнинг муваффақиятларимиз, ғалабаларимиз унинг олдида ип эша олмай қолади.

Бизнинг муваффақиятларимиз — Коммунистик партия, совет халқи сарфлаётган куч ва ғайратнинг натижасидир. Ленининг ақл-заковати бизнинг мамлакатимизни юксалтирмоқда. Владимир Ильич Ленин ўлган бўлса ҳам, лекин унинг иши абадий яшайди, унинг улуғ идеялари абадий яшайди. Ленининг доҳиёна кўрсатмалари, унинг ўлмас идеялари кундан-кунга янги куч касб қила беради, равнақ топаберади ва бугунги кунда ўзининг улуғлигини совет халқининг жуда улкан ишларида бутун дунёга кўрсатиб турибди. Ленинизм байроғи остида бораётган, Ленин идеяларини амалга ошираётган совет халқи, ҳамма халқлар эса, эртага тағин ҳам янада улуғвор юксакликларга кўтариладилар. **(Гулдурос қарсаклар).**

Лекин мана шу гидроэлектростанция сингари улуғвор иншоотларни қураётган кишиларнинг оталари ўз ўғиллари тағин ҳам баттароқ қирғин урушлар азобини тортсин, деб бу ерда ўз қонларини тўкмаганлар-ку, ахир?

Йўқ, биз Сталинграднинг ҳамда бошқа шаҳарлар ва қишлоқларнинг янада вайрон қилинишига йўл қўймаслик учун қўлимиздан келган ҳамма чораларни кўрамиз. Фақат бизнинг шаҳарларимизнигина эмас, бутун дунёдаги шаҳарлар ва қишлоқларнинг ҳам вайрон қилинишига йўл қўймаймиз. Одамлар вайрон қилишни эмас, балки қуришни истайди, ўлишни эмас, балки яшашни истайди. Инсониятга қуролнинг ғалабаси керак эмас, балки ақл-идрокнинг, меҳнатнинг, илм-фаннинг ғалабаси керак, биз ана шу ғалабалардан бирини бугунги кунда байрам қилиб нишонлаб турибмиз. **(Давомли қарсаклар).**

Волга ҳамиша кўркам дарё бўлиб келган, ўртоқлар! Лекин сизлар ўз меҳнатингиз билан унинг ҳуснига яна ҳусн қўшдингиз, уни тағин ҳам сувга сероб қилдингиз.

Бундан юз йил муқаддам улуғ рус шоири Некрасов қуйидаги аламли сатрлар билан хитоб қилган эди:

Улуғ рус дарёси Волга томон юр,
Кимлар бунда чекар нола-ю фиғон?
Бу нола бизларда қўшиқ аталур —
Бурлоқлар боради кўксида арқон!

Лекин ўз халқини оташин муҳаббат билан севган, унинг кучига ишонган шоир ўша вақтда ҳам, подшо, помешчиклар ва капиталистлар зулмидан эзилиб ётган қуллар, крепостнойлар Россиясида ўзининг зийрак кўзлари билан бошқача замонларни, бошқача манзараларни кўриб айтган эдики,

Чарчамас, қудратли халқ
Кишандан бўлиб озод
Қирғоқларга экин экиб,
Чўлни қилади обод.
Сув илми чуқурлашар:
Текислик — мавжлар бўйлаб
Зўр кемалар югуришар,
Сонсиз одамлар билан,
Мангу бардам меҳнат
Дарё узра мангу бўлар...

Сизлар билан биз, ўртоқлар, инсониятнинг энг яхши фарзандлари кутган энг асл орзулар рўёбга чиқарилаётган бахтиёр замонда яшамоқдамиз. Сизлар қилган бу ишлар мардонавор меҳнат мангу дарё устида мангу бўлиб қолишини кўрсатиб турибди-ку, ахир! **(Қарсаклар).**

Сталинградлик азиз ўртоқлар! Бу гидроузел иншооти коммунизм қурилиши қаҳрамонлик тарихининг ҳақиқатан ажойиб саҳифасидир, совет кишиларининг партия XXII съездига қилган муносиб меҳнат совғасидир. Хурсанд бўлиб сизларга шу хабарни айтишим керакки, СССР Олий Совети Президиуми Фармон қабул қилиб, сизларнинг станциянгизга Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанцияси деб ном берди. **(Давомли қарсаклар).**

Станциянгизнинг коллективи ўз меҳнати билан бу юксак номни оқлашига ишонамиз.

Сизларга маълумки, бўладиган съезд Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг янги Программасини муҳокама қилади ва қабул қилади. Совет халқи Программанинг аҳамиятини яхши тушунади. Бу тарихий ҳужжатни совет халқи ниҳоят даражада қизиқиб ва қизғин равишда маъқуллаб кутиб олди. Бизнинг Программамиз, образли қилиб айтганда, шундай бақувват қанотдирки, бу қанот бизнинг экономика, фан, техниканинг янги юксакликларига тез кўтарилишимизга, бутун халқ учун моддий ва маънавий неъматларни мўл-кўл қилишимизга ёрдам беради. **(Давомли қарсаклар).**

Партия янги Программасининг хусусияти шундан иборатки, бу Программада келажакка кенг ва дадил назар ташлаш коммунистик қурилишнинг улуғ вазифаларини ҳал қилмоқ учун амалий, конкрет йўл белгилаб бериш билан узвий равишда боғланган.

Устозимиз жонажон Ильич мамлакатни тўла равишда электрлаштиришни жуда орзу қилган эдики, Программа проектида бу ишга муҳим ўринлардан бири берилган. Ленин электрлаштиришни бутун халқ хўжалигини, шу жумладан деҳқончиликни ҳам электр билан чамбарчас боғланган янги техника базасига аста-секин кўчириш йўли деб билган эди. Электрлаштиришнинг моҳияти ҳам мана шудир: саноат, қишлоқ хўжалиги, транспорт техника билан қайта қуроллантирилади, электр энергияси барча ишлаб чиқариш процессларига ва халқнинг кундалик турмушига жорий қилинади. Ленин ГОЭЛРО планини партиянинг иккинчи программаси деб ҳисоблаган эди. Ленин бундай деган эди:

«Менинг фикримча, бу — партиямизнинг иккинчи программасидир... Партиямизнинг программаси фақат партия программасигина бўлиб қолиши мумкин эмас. У хўжалик қурилишимизнинг программасига айланиши лозим, акс ҳолда у партиянинг программаси сифатида ҳам яроқсиз бўлиб қолади. У, партиянинг иккинчи программаси билан, бутун халқ хўжалигини барпо қилиш ва уни ҳозирги замон техникаси даражасига етказиш ишларининг плани билан тўлдирилиши лозим».

Электрлаштириш — коммунистик жамият экономикасини қуришнинг негизидир, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ривожлантиришнинг ва техника жиҳатдан тараққий эттиришнинг асосидир. Шунинг учун ҳам Программа проекти электр энергия ишлаб чиқариш суръатларини илдамлаштириш зарурлигини алоҳида таъкидлайди.

Электростанцияларни қанчалик тез, қанчалик яхшироқ, арзонроқ қилиб қура берсак, мамлакат экономикаси шунчалик жадал равнақ топа беради, совет кишиларига жаҳонда энг юксак турмуш даражасини шунчалик тез таъминлаб беришимиз мумкин бўлиб қолади.

Электростанцияларни қураётган кишилар Владимир Ильич Ленининг васиятини ўзларининг қаҳрамонона меҳнатлари билан амалга ошираётган кишилардир. Сизларнинг меҳнатингиз шонли меҳнатдир, азиз ўртоқлар, коммунистик жамият қурилишига қўшаётган ҳиссангиз шонли ҳиссадир.

Бу жуда ажойиб иншоотларни: гўзал ва меҳнаткаш қудратли Волга дарёсига қурилган гигант тўғонни, гидростанциянинг ҳашаматли биносини ва ундаги нодир агрегатларни, шлюзларни ва жуда кенг сув омборини кўздан кечирмоқчи бўлганимда, нималарни ўйлайсан киши.

Аввало, шуни ўйлайсанки, инсон ўз меҳнати билан улуғдир. Эркин совет кишисининг имкониятлари чексиз. У, денгизлар ҳам яратди, атомни ҳам ўзига бўйсундирмоқда, у қўшни планеталарга ҳам учиб боради. Унинг қўлида кишанлар йўқ. Унинг орзуларини, унинг интилишларини, унинг ижодкорлигини тўса оладиган ҳеч бир нарса йўқ.

Мана шуларнинг ҳаммасини халқимизга социализм олиб келди. Биз интернационалистлармиз, бошқа халқларни жуда ҳурматлаймиз. Бас шундай экан, тинч мусобақада биринчи бўлиб чиқамиз деб даъво қилаётганлигимизнинг боиси нима? Социализм инсон меҳнатини юксак даражага кўтарди, тарихда биринчи марта уни ўз тақдирининг тўла ҳуқуқли хўжайини қилиб қўйди.

Мана, сизлар гидроузел қурдингиз. Тўғонларни, станция биносини, уй-жой биноларини барпо қилдингиз. Шулар билан бирга одамлар ҳам кўтарилди ўсди: ўз ишларининг моҳир усталари бўлиб қолдилар, мактабларни, техникумларни, институтларни тамомлаб чиқдилар коммунистларча яшаш ва ишлашни ўргандилар. Коммунизм қураётган янги кишининг хислатлари кундалик меҳнатда чиниқди.

Бу станцияни барпо қилганларнинг кўплари ҳозир Волга соҳилларидан узоқ жойларда, бошқа қурилишларда меҳнат қилмоқда. Ана шу кишиларга, ўртоқлар, биз бу ердан қизғин салом йўллайлик, уларга меҳнатда ва турмушда муваффақиятлар тилайлик. **(Давомли қарсаклар).**

Бир вақтлар чўл-биёбон бўлиб ётган Волга соҳилларида совет кишилари ўз қўллари билан бамисоли зўр қоя барпо қилдилар — жаҳонда энг қудратли гидроэлектростанция қурдилар. Унинг юқори вольтли йўғон симлари ҳар йили Москва районларига, Марказий қора тупроқ областларига, Донбассга, Поволжье районларига ўн бир миллиард киловатт-соат арзон электр энергия юбориб туради. Сизлар ўн бир миллиард киловатт-соат нималигини — мана шу рақамнинг нақадар катталигини яхшироқ тасаввур қилишингиз учун шуни айтиб ўтайки, бу энергия революциядан олдинги Россиянинг ҳамма электростанциялари 1913 йилда ишлаб чиқарган электр энергиядан беш ярим баравар кўпдир ва 1950 йилда бизнинг ҳамма гидроэлектростанцияларимиз ишлаб чиқарган электр энергияга тахминан баравардир. Етти йилликнинг қадамлари мана шунақа! **(Давомли қарсаклар).**

Бу гидроузелнинг аҳамияти яна шундаки, Волга бўйидаги иккита қудратли гидроэлектростанция ва мавжуд энерго-системалар негизида шу етти йилликнинг ўзидаёқ Совет Иттифоқи Европа қисмининг туташ энергетика системасини вужудга келтириш мумкин бўлиб қолади. Бу энергетика системаси мамлакат аҳолисининг қарийб учдан икки қисми яшаб турган, мамлакатдаги жамики саноат маҳсулотининг бешдан уч қисмини ишлаб чиқараётган кенг, иқтисодий ривожланган районларни ўз ичига олади. Сизлар барпо қилган сув омбори икки миллион гектар ерни суғоришга ва етти миллион гектар қурғоқ ерларни сув билан таъминлашга имкон беради. Заволжье ва Каспий атрофидаги ерлар мамлакатимизнинг энг бой ғаллакор районлари бўлиб қолади.

Сталинградлик бинокорлар кучларини тўла сарфлаб, яхши меҳнат қилдилар. Лекин гидроузелни фақат сталинградликларгина қурган эмас. Москва, Ленинград, Урал, Украинанинг юзлаб заводлари, минглаб ишлаб чиқариш коллективлари — машинасозлар, қурилиш индустриясининг ходимлари гидростанция заказларини бажариб турдилар. Сизларнинг номингиздан уларга чин кўнгилдан ташаккур айтишга ижозат бергайсиз, улар сизлар билан биргаликда ўз меҳнатларининг самараларини кўриб қувонишга тўла равишда ҳақлидирлар. **(Давомли қарсаклар).**

Гидроиншоот қурувчилар ҳаддан ташқари қиммат тушадиган иншоотлар барпо қилишни ҳали ҳам давом эттираётганликлари учун уларни партия Марказий Комитети ҳақли танқид қилган эди, сизларнинг гидростанциянгизни қурган кишилар бу танқидни ҳисобга олдилар. Гидростанция проектини тузган ва уни қурган кишилар илғор тажрибадан фойдаланиб кўпгина ижодий ташаббус, мардлик, ихтирочилик маҳоратини кўрсатдилар. Тахминан худди шундай шароитда қурилган Ленин номидаги Волга гидроэлектростанциясига нисбатан бу қурилишнинг смета қиммати 20 процентдан зиёдроқ камайтирилди. Бу — катта муваффақиятдир.

Олий Совет Президиуми сизларнинг электростанциянгизни қуришда айниқса яхши иш кўрсатган ўртоқларнинг катта группасини Совет Иттифоқининг орденлари ва медаллари билан мукофотлаш тўғрисида партия Марказий Комитети ва Министрлар Советининг таклифини қабул қилди. **(Давомли қарсаклар).**

Коммунизмнинг мана шу улуғ қурилишида қатнашган кишиларни мукофотлаш тўғрисидаги Фармон бугун эълон қилинди. «Сталинградгидрострой» бошқармасининг бошлиғи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Александр Петрович Александров фидокорона меҳнат қилганлиги ва гидроузелни қуришга моҳирона раҳбарлик қилганлиги учун иккинчи «Ўроқ ва болға» олтин медали билан мукофотланди. **(Давомли қарсаклар).**

Мукофотланган ўртоқларнинг ҳаммасини чин кўнгилдан қизғин табриклашга ва уларга ҳамда шу қудратли гидроэлектростанцияни қуришда қатнашганларнинг ҳаммасига ўзларининг яратувчилик меҳнатларида янги муваффақиятлар, турмушларида катта бахт-саодат тилашга ижозат бергайсиз. **(Давомли қарсаклар).**

Бу гидроэлектростанциянинг тўла қувват билан ишга тушганлиги Волга энергиясидан халқимизнинг бахт-саодати учун фойдаланиш йўлида қўйилган янги катта қадамдир. Бу гидростанция Волгада қурилган гидростанцияларнинг олтинчисидир. Волга каскадидаги гидростанцияларнинг умумий қуввати 5 миллион 705 минг киловаттни ташкил қилади, улар ишлаб чиқарадиган электр энергия эса йилига қарийб 23 миллиард киловатт-соатга етади. Сизларга маълумки, биз Волга каскади билан бир қаторда Днепрда Ангарада ва мамлакатнинг бошқа дарёларида ҳам электростанциялар каскадларини қурмоқдамиз.

Сўзимнинг охирида ўртоқлар, баъзи бир танқидий мулоҳазаларни ҳам айтиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Электростанциялар ва электр шохобчалари қураётган бинокорлар янги қувватларни ишга солиш планини ҳамиша ҳам тузук бажараётганлари йўқ. Партия ва ҳукумат коммунистик жамиятнинг моддий техника базасини яратиш учун жуда катта аҳамиятга эга бўлган капитал қурилишнинг орқада қолишига йўл қўя олмайдилар. Социалистик экономикани янада ривожлантиришнинг асоси бўлган энергетика қурилишининг орқада қолишига эса айниқса тоқат қилиб бўлмайди.

Бир қанча энергетика қурилишларида меҳнатни ташкил этишнинг илғор тажрибаларидан ҳали ҳам тузук фойдаланилмаётганга ўхшайди, қурувчиларга етарлик ёрдам кўрсатмаётирлар, ускуналарни ўз вақтида етказиб бермаётирлар.

Хўжалик аппаратининг ҳамма бўғинларига: Электростанциялар қурилиши министрлигига, унинг бош бошқармаларига, трестларига, айниқса қурилиш бошқармаларига, планлаштирувчи органларга, энергетика машинасозлиги корхоналарига, шунингдек республикалар, ўлкалар, областлар ва қурилишларнинг партия ташкилотларига нисбатан катта талабчанлик кўрсатиш керак. Орқада қолаётган қурилишлардаги аҳволни диққат билан текшириб чиқиш, уларга бутун чоралар билан ёрдам кўрсатиш лозим.

Партия, совет ва хўжалик органлари, халқ хўжалиги кенгашлари, министрликлар ва бошқармалар қурилишга раҳбарлик даражасини оширишлари ташкилотчилик ишини яхшилашлари, партия ва ҳукумат қарорларининг бажарилиши устидан контролни кучайтиришлари лозим. Капитал маблағлардан ва моддий ресурслардан фойдаланишда маҳаллийчилик кайфиятларининг ҳар қандай кўринишларига асло йўл қўймаслик, юқоридан пастгача ҳамма ходимларнинг топширилган иш учун жавобгарлигини ошириш керак. Шундай қилинганидагина экономикамизни тағин ҳам тез суръатлар билан ривожлантириш таъминланади, шундай қилинганида бугунги тантана сингари тантаналарда кўнгилсиз нарсаларни эслатиб ўтиришга зарурият қолмайди.

Волгада бир қоя бор, дейилади халқ қўшиғида. Бу эски қўшиқнинг сўзлари бугун янги маъно касб қилмоқда. КПСС XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанцияси Волганинг қуйи қисмидаги энергетик қоядир, социалистик давлат қудратини, совет халқининг тинчликка интилаётганлигини кўрсатувчи символдир, биз бу гидроэлектростанцияни асрлар бўйи ишлайдиган қилиб қурдик. **(Гулдурос қарсаклар).**

Биз нимаики қилаётган бўлсак, тинчлик учун деб, бутун инсоният бахтли ҳаёт кечирсин, деб қилаётирмиз Биз мана шу бахтиёр келажакка қаттиқ ишонамиз, ақл-идрокнинг тантана қилишига, энг мураккаб халқаро проблемаларни ҳал қилишда соғлом реалистик йўл тутиш идеяси ғалаба қилишига ишонамиз.

Ўртоқлар! Халқаро аҳвол барча совет кишиларини ҳаяжонлантираётганлиги каби сизларни ҳам ҳаяжонлантириб турибди, шу сабабли сизлар бу масалада менинг нималар айтишимни кутиб турган бўлсангиз керак. **(Қарсаклар).**

Ўтган жума куни мен Совет-Ҳиндистон дўстлиги митингида сўзлаган нутқимда Совет Иттифоқининг энг муҳим халқаро проблемаларга доир позициясини жуда батафсил айтиб бердим. Сизлар бу гапларимни эшитган ёки ўқиган бўлсаларингиз керак. шу сабабли сизларга бу гапларни такрорлаб ўтиришим нотўғри бўлур эди.

Москвадаги митингда айтилган гапларга нималарни илова қилиш мумкин? Жаҳондаги вазият кескинлашиб кетди. Етакчи империалистик давлатлар зўр бериб қуролланишни тинмай авж олдирмоқдалар, бизга ошкора таҳдид қилмоқдалар ва айни вақтда, очиқ кўриниб турган фактларга хилоф равишда, Совет Иттифоқини халқаро кескинликнинг туғилишига асосий сабабчи қилиб кўрсатишга уринмоқдалар.

Франция президенти де Голль 5 сентябрдаги матбуот конференциясида гапириб, Совет Иттифоқи Берлинда «ўзи ўрнатган, Америка Қўшма Штатлари ва Англия билан бирга Потсдам кенгашида ўзи вужудга келтирган» вазиятга 16 йил чидаб келди-ю, энди бўлса бу вазиятни ўзгартиришни бирданига талаб қилди, деди. Президент бу гапларни, агар фактлар менинг концепциямга тўғри келмаса, фактларнинг ўзига қийин деган қоидага амал қилиб айтаётганга ўхшайди. Аммо, бундай усул ишончли усул эмасдир.

Ғарбий Берлинни диверсия ва жосуслик базасига қандай қилиб айлантириш тўғрисида Потсдамда битимга келинганмиди, ахир? Ёки Потсдамда Германия милитаризмини қандай қилиб тиклаш ва унинг қўлига қандай қилиб қурол бериб қўйиш тўғрисида шартлашиб олинганмиди? Германия Федератив Республикасидаги ва Ғарбий Берлиндаги ҳозирги вазиятнинг Потсдам битимида ёзиб қўйилган гапларга ҳеч бир алоқаси йўқ. Милитаризм кучларининг Ғарбий Германияда яна бош кўтаришига биз ҳеч қачон рози бўлган эмасмиз.

Совет Иттифоқи, Германия Демократик Республикаси, бошқа кўпгина давлатлар Ғарбий Германиядаги реваншизмга ва милитаризмга қарши, Ғарбий Берлиндаги аҳволни нормаллаштирмоқ учун, Европа халқларининг ҳаётини ва хавфсизлигини мустаҳкам муҳофаза қилиш, бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш лозим бўлган Германия сулҳ шартномасини тузиш учун кўп йиллардан бери қаттиқ курашиб келмоқдалар.

Биз Германия проблемасини тинч йўл билан тезроқ бартараф қилишни уруш тамом бўлганидан кейинги дастлабки йиллардаёқ талаб қилган эдик. Совет ҳукумати бу масаладаги ўз таклифларини 1952 йилда ҳам, 1954 йилда ҳам, 1958 йилда ҳам 1959 йилда ҳам тақдим қилган эди, шу таклифларимизда биз мавжуд иккала герман давлати билан сулҳ шартномаси тузилсин ва Ғарбий Берлин масаласи шу асосда ҳал қилиниб, у демилитаризация қилинган эркин шаҳарга айлантирилсин, деган эдик. Бинобарин, Германия сулҳ шартномаси тўғрисидаги масала бугун ёки кеча пайдо бўлган масала эмас.

Лекин Ғарб давлатлари бу таклифларимизга жавобан нима дейишяпти? Улар бизнинг тинчликсевар таклифларимизни, бизнинг позициямизни бузиб кўрсатмоқдалар, биз Германия масаласини ҳал этишни талаб қилганимизда ҳамда Ғарб давлатлари ва Германия Федератив Республикаси сулҳ шартномасини имзолашни истамаса, Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасини тузамиз, албатта тузамиз, деб айтганимизда, бизни агрессивлик қилаётир, деб айбламоқдалар Бундан шу келиб чиқадики, сулҳ шартномасини тузиш — таҳдид эмиш, ўтган урушнинг қолдиқларини сақлаб қолиш эса, тинчлик ишига гўё ҳисса бўлиб қўшилар эмиш.

Ҳозир давлат арбоблари — айниқса канцлер Аденауэр, президент де Голль ва Англия бош министри Макмиллан — совет сулҳ таклифларига қарши «қаттиқ туриш» керак, деб айтмоқдалар. Улар позициямиз қаттиқ деган ўзлари танлаб олган сўзни ҳар кун деярли такрорламоқдалар. Лекин халқаро муносабатларда қаттиқлик ҳамиша ақл-идрокка асосланиши ва пухта бўлиши лозим-ку. Ҳатто материалларнинг қаттиқлиги ҳамиша ҳам уларнинг фазилатини билдирмайди. Масалан, шиша хийла қаттиқ материал, лекин ўзи жуда мўрт. Унга салгина тегиб кетилса, чил-чил бўлиб майдаланади. «Қаттиқ» сиёсат ҳам худди шундайдир: агар қаттиқлик ақл-идрокка асосланмаса ва пухта бўлмаса, соғлом ақлга зид бўлса, бундай қаттиқлик яхшиликка олиб келмайди.

Де Голль ўзининг матбуот конференциясида сўзлаган гапида уруш бўлиб қолган тақдирда «Россияда тамомила вайронлик бўлади», деб айтди ва бу уруш «Совет ҳокимиятини ҳалок қилади» деди. Бу гапга нима деса бўлади?

Халқнинг, оч тулкининг тушига товуқ киради, деган мақоли бор. Коммунизм душманлари, янги, прогрессив нарсаларни қабул қилмайдиган реакционерлар тушларида Совет ҳокимияти гўё ҳалок бўлганлигини, у билан бирга эса коммунизмнинг ҳам назариядаги, ҳам практикадаги таянчи ҳалок бўлганлигини кўрадилар. Улар уйқудан уйғонганларида бу нарсаларнинг ҳаммаси фақат туш, сароб эканлигини, Совет давлати ҳалок бўлмаганлигини, балки баҳодирлар каби унинг қувватига кундан-кунга қувват қўшилаётганлигини, энг прогрессив таълимот бўлган, миллионларнинг жонли ижоди бўлган коммунизм эса, янгидан-янги муваффақиятлар қозонаётганлигини кўрадилар. **(Давомли қарсаклар).**

Биз тинчлик сиёсатини ўтказиб келдик ва бу сиёсатни оғишмай ўтказаберамиз. Уруш бошлашга интилаётган агрессив кучларга зўр бериб қарши чиқмоқдамиз. Тинчликсеварлик сиёсати давлатимизнинг, ижтимоий тузумимизнинг моҳиятидан келиб чиқаётган сиёсатдир. Бундай сиёсат жаҳондаги ҳамма халқларнинг ҳам, бизнинг халқимизнинг ҳам ҳаётий манфаатларига мос бўлиб тушмоқда. Лекин уруш қуролини ясашни давом эттираётган кучлар ҳарбий можарони авж олдириб юборсалар, урушни эса фақат империалистлар, антикоммунистлар мустамлакачилар (буларнинг ҳаммаси бир гўр) бошлашлари мумкин, — уларнинг ўзлари шу урушда ҳалок бўладилар. Бу урушда бизга ҳам оғир зарар етказилади, албатта. Реалистлар бўлганлигимиз учун биз буни инкор қилмаймиз. Бас, шундай экан, Франция президенти индамай ўтган бир нарса тўғрисида унинг ўзига савол бермоқ керак, — агар империалистлар жаҳонни уруш гирдобига ташласалар, бу урушда унинг мамлакатидан нима қолади? Президент де Голлнинг ўзи ҳарбий киши ва у шу нарсани яхши биладики, Совет Иттифоқи каби жуда катта мамлакатни емириб ташлаш мумкин эмас, аҳолиси зич жойлашган, йирик шаҳарлари ва саноат марказлари унчалик катта бўлмаган территорияда тўпланган Ғарбий Германия, Англия ва бошқа мамлакатлар сингари Франция ҳам термоядро урушида кунпаякун бўлади.

Шу сабабли, ким ҳалок бўлади-ю, ким омон қолади, деб фолбинлик қилмаган яхшироқ. Ҳаммага зарар етказилади, баъзилар эса умуман кунпая-кун бўлиб кетса керак. Уруш бошланган тақдирда нима бўлади, деб фол очмаган яхшироқ, давлатлар ўртасидаги низоли масалаларни эса музокаралар олиб бориш билан ҳал қилмоқ ва бу масалаларни тинчликни мустаҳкамлашга ёрдам берадиган қилиб, агрессорларнинг ҳозирги вақтдагина эмас, келгусида ҳам уруш бошлашларига йўл қўймайдиган қилиб оқилона ҳал этмоқ учун ҳамма имкониятлардан фойдаланиш керак. Президент де Голль ўша матбуот конференциясида музокаралар бошланиши лозим, бу музокаралар, албатта, ўтказилади, деган гапни айтдики, унинг бу гапини батамом қувватлаймиз. Унинг бу гапи тўғри гап ва сулҳ музокаралари тўғрисидаги таклифи биз айтаётган, биз интилаётган нарсага монанд бўлиб тушаётган таклифдир.

Шуни айтиб ўтмоқ кераки, сулҳ музокаралари олиб боришга ғоят қарши бўлиб келган канцлер Аденауэр ҳам кейинги вақтда ўз позициясини ўзгартди. Яқинда у радио орқали сўзлаб, «аҳволнинг уруш даражасига бориб етиши асло мумкин эмас» деб ишонч билдирди. Шунингдек у музокаралар олиб бориш йўли билан «Германия проблемасини ва шу тариқа Берлин проблемасини ҳар иккала томон учун — Шарқ ва Ғарб учун, шунингдек немис халқи учун мақбул бўладиган қилиб ҳал этиш» лозим, деган оқилона гапни айтди. Бу гап сайлов олди мулоҳазаларини кўзлаб вақтинча айтилган гап бўлиб қолмас, деб умид қиламиз. Агар бу гап вазиятни соғломлаштиришга ёрдамлашиш зарурлигини тушуниб айтилган гап бўлса, биз бу гапни табриклаймиз.

Шундай қилиб, Ғарбдаги етакчи давлат арбобларининг айтаётган гапларидан ҳозир умид бағишловчи шарпа пайдо бўлганлиги кўриниб турибди. Маълумки, Америка Қўшма Штатларининг президенти Кеннеди, Буюк Британия бош министри Макмиллан музокаралар олиб бориш позициясида турибди, Генерал де Голль ва канцлер Аденауэр музокараларга қарши деб матбуотда кўп ёзилган эди. Энди улар ҳам сулҳ музокаралари олиб бориш кераклигини айтмоқдалар.

Биз сулҳ музокаралари олиб боришни ҳамиша таклиф қилиб келдик. Ғарбнинг давлат арбоблари ақл-идрок овозига қулоқ солганларида эди, ҳозирги айниқса ўткир халқаро кескинлик бўлмаган бўлур эди, ҳозир Ғарбда авж олиб кетган ҳарбий васваса бўлмаган бўлур эди. Бу кескинликни туғдираётган энг зарур масалалар аллақачон ҳал қилинган бўлур эди, давлатлар ўртасида ҳамкорлик қилиниши учун йўл очилган бўлур эди.

Бироқ, яхши иш қилинса ҳеч қачон буни кечикди деб бўлмайди. Шу сабабли биз тинч-тотув яшаш ва низоли масалаларни қурол ёрдами билан эмас, балки тинч воситалар билан, музокаралар олиб бориш йўли билан ҳал қилиш позициясида турганларни табриклаймиз. Давлатлар ўртасидаги муносабатлардан урушни абадий чиқариб ташламоқ учун, қуролсизланишни талаб қилаётганларни, иккала герман давлати билан сулҳ тузиш зарурлигини тушунаётганларни табриклаймиз.

Биз, Америка халқи билан дўст бўлишни истаймиз, деб кўп марталаб айтдик. Совет халқи француз халқи билан, Англия, Италия ва бошқа мамлакатларнинг халқлари билан дўст бўлиб яшашни истайди.

Германия ҳукмдорларининг ақлга тўғри келмайдиган ва авантюристик сиёсати сабабли Германия билан қонли урушлар қилганлигимизга қарамай, гитлерчилар Германияси билан айниқса қонли уруш қилганимизга қарамай, биз Германия Демократик Республикаси халқи билан дўст бўлганлигимиз каби жамики немис халқи билан ҳам дўст бўлишни истаймиз. Бизнинг халқимиз кек сақлайдиган халқ эмас. Бизнинг халқимиз ўтмишнинг гинасини қилиб яшамасдан, балки ҳозирги ва келажак замонни ўйлаб яшаш кераклигини ҳамиша яхши тушунади.

Ҳозирги халқаро ҳаётнинг энг ўткир масаласи устида — Германия сулҳ шартномасини тузиш ва иккинчи жаҳон урушининг қолдиқларини батамом тугатиш масаласи устида сизларга айтмоқчи бўлган гапларим мана шу.

Совет халқи келажакка дадил қарайди. Сиз қурган электростанциянинг янги чироқлари социалистик давлат бузилмас қудратини, халқ коммунизм сари ғалаба билан олға бораётганлигини кўрсатувчи жонли символдир. **(Давомли қарсаклар).**

(Сўнгра Н. С. Хрущчев Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг КПСС XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанциясини қуришда қатнашган ишчиларга, инженер-техник ходимларга ва хизматчиларга — бу қурилишнинг ҳамма қатнашчиларига ёзган табригини ўқиб беради).

Волгадаги янги гидроузелни қурганларга шон-шарафлар! **(Давомли қарсаклар).**

Ленин идеяларининг тантанаси учун забардаст курашчи, коммунизмнинг шавкатли қурувчиси бўлган совет халқига шон-шарафлар! **(Давомли қарсаклар).**

Ҳамма ғалабаларимизнинг илҳомчиси ва ташкилотчиси Коммунистик партияга шон-шарафлар! **(Давомли қарсаклар).**

Яшасин бутун дунёда тинчлик! **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

СТАЛИНГРАДДА ҚАБУЛ МАРОСИМИ

СТАЛИНГРАД, 11 сентябрь. (ТАСС). Кеча СССР Электростанциялар қурилиши министрлиги, КПСС Сталинград область комитети, меҳнаткашлар депутатлари область Совети ва «Сталинградгидрострой» бошқармаси КПСС XXII съезди номидаги Волга гидроэлектростанциясининг тантанали ишга туширилиши шарафига қабул маросими ўтказдилар. Қабул маросимида илғор қурувчилар, партия ва совет активлари, қўшни район ва областлардан келган меҳмонлар ҳозир бўлдилар.

Қабул маросимида Н. С. Хрущчев, Д. С. Полянский, Г. И. Воронов ўртоқлар ҳозир бўлдилар. Н. С. Хрущчев гидростанция қурувчиларини самимий табриклади ва уларга меҳнат соҳасида янгидан-янги муваффақиятлар тилади.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

Сталинград гидроэлектростанцияси қурувчилари ва монтажчиларига Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони бериш тўғрисида

Сталинград гидроэлектростанциясини қуришда эришган жуда катта муваффақиятлари учун, янги техник масалаларини ва меҳнатнинг прогрессив методларини ишлаб чиқиш ҳамда уларни гидроиншоотлари, электр линиялар қуриш ва машина-ускуналарни монтаж қилишда жорий этиш ишига катта ҳисса қўшганликлари учун қуйидагиларга **Социалистик Меҳнат Қаҳрамони** унвони берилиб, Ленин ордени ҳамда **«Ўроқ ва Болға»** олтин медали топширилсин:

1. **Деньжонков** Алексей Васильевичга — «Волгоэлектросетьстрой» трестининг электр линиячиси.
2. **Деменко** Илья Герасимовичга — бетончилар комплекс бригадасининг бошлиғи.
3. **Кузнецов** Алексей Яковлевичга — Сталинград гидростройининг собиқ бош инженери.
4. **Михайлов** Андрей Васильевичга — Сталинград гидроэлектростанциясининг проект бош инженери.
5. **Музика** Яков Кирилловичга — шофер.
6. **Стриженк** Иосиф Петровичга — «Гидроэлектромонтаж» тректи электр монтажчилар бригадасининг бошлиғи.

**СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Л. БРЕЖНЕВ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль.
1961 йил, 9 сентябрь.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Сталинград гидроэлектростанциясини ҳамда Сталинград ГЭСи — Москва электр линиясини қуришда эришилган муваффақиятлар учун СССР Олий Совети Президиуми 1961 йил 9 сентябрь Фармонига мувофиқ, Сталинградгидростройнинг, қурилиш, монтаж, проект, илмий тадқиқот ва бошқа ташкилотларнинг ҳамда корхоналарнинг энг яхши ўрнак кўрсатган ишчилари, инженер-техник ходимлари ва хизматчиларидан 2013 кишини СССР орден ва медаллари билан мукофотлади.

Ленин ордени билан Сталинградгидрострой ходимларидан — 64 киши мукофотланди.

Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан 285 киши, «Ҳурмат Белгиси» ордени билан 448 киши, «Шавкатли меҳнат учун» медали билан 761 киши ва «Меҳнатда ўрнак кўрсатганлиги учун» медали билан 455 киши мукофотланди.

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА УЛКАН НУРХОНА

ТАХИАТОШ. 11 сентябрь. («Қизил Ўзбекистон» махсус мухбири. Телефон орқали олинди). Тахиатош ГРЭСи — Қорақалпоғистон энергетикасининг улкан станцияси. Станция Қорақалпоғистоннинг шаҳар ва қишлоқларигагина эмас, Хоразм областига, қардош Туркманистон районларига ҳам ток беради.

10 сентябрда ГРЭСнинг биринчи агрегатини тантанали суратда ишга тушириш маросими бўлди. Тинч меҳнат байрамига автоном республика меҳнаткашларининг вакиллари тўпландилар, Хоразм ва Тошовуздан меҳмонлар келдилар. Қурувчилар ўз меҳнат зафарларини КПСС XXII съездига бағишладилар. Олдинда янги марралар турибди. Шу кунларда иккинчи турбогенератор монтаж қилинмоқда. Уни илгари белгиланганидек, 7 ноябргача эмас, балки КПСС XXII съезди очиладиган кунгача топширишга қарор қилинди. СУРАТДА: ГРЭСнинг пешқадам қурувчилари.

И. Глауберзон фотоси.

«Нью-Йорк таймс» газетасининг обзорчиси Сайрус СУЛЬЦБЕРГЕРнинг саволларига

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ ЖАВОБЛАРИ

Ўтган сешанба куни бош министр Хрушчев билан бўлган суҳбатда «Нью-Йорк таймс» газетасининг обзорчиси Сульцбергер томонидан берилган айрим саволлар ва Совет раҳбарининг жавоблари қуйида босилади.

С. Сульцбергер. Сиз атом қуроли синовларини тақиқлаш тўғрисидаги музокараларни қайтадан бошлашни ва ана шу синовлар учун белгиланган мораторийни қандайдир шартлар асосида қайтадан янгилашни истайсизми? Башарти, истасангиз, Сиз қандай шартларни қўйган бўлур эдингиз? Сўнгра президент Кеннеди билан бош министр Макмилланнинг атмосферадаги ядро қуроли синовларини тақиқлаш тўғрисидаги таклифи ҳақида Сиз қандай фикрдасиз?

Н. С. Хрушчев. Мен президент Кеннеди билан бош министр Макмилланнинг таклифини ўқидим. Биз жавоб тайёрламоқдамиз ва уни яқин кунларда берамиз. Лекин мен олдиндан ўз фикримни айтиб беришга тайёрман.

Биринчидан шу нарса кўзга ташланмоқдаки, уч давлат: Совет Иттифоқи, Қўшма Штатлар ва Буюк Британия учун мораторий, яъни синовларни кечиктиришни эълон қилишни бизга таклиф этмоқдалар. Франция тўғрисида ҳеч нарса демаётирлар. Холбуки, Франция ядро қуроли синовларини ўтказиб турибди, шу билан бирга у Америка Қўшма Штатлари ва Англиянинг иттифоқчиси. НАТОнинг — Совет Иттифоқига ва социалистик мамлакатларга қарши агрессия тайёрлаш ниятида вужудга келтирилган ташкилотнинг аъзосидир.

Агарда Франция синовларни ўтказаберадиган бўлса, у ҳолда биз ҳам синовларни бошлашга мажбур бўламиз, деб биз илгари ҳам айтган эдик. Ҳозирги вақтда, биз синовларни бошлаганимиздан кейин АҚШ ва Англия раҳбарлари биз ана шу синовларни тўхтатишимизни хоҳламоқдалар, бироқ, Франция ҳаракат қилишда тўла эркинликка эга бўлганича қолмоқда. Лекин Франция ядро қуроли синовларини ўзи учунгина эмас, шу билан бирга НАТОга аъзо бўлиб кирган мамлакатларнинг фойдаси учун ҳам ўтказабериши равшан эмасми, ахир? Фараз қилингки, биз шундай дейлик: яхши, биз синовларни ўтказмасликка сўз берамиз, лекин Чехословакия билан келишиб оламиз ва у социалистик лагерь фойдасига синовларни ўтказаверади; ҳозирги вақтда Америка билан Англия уларнинг фойдасига синовларни ўтказаётган Францияга қандай ёрдам бераётган бўлсалар, биз ҳам Чехословакияга шундай ёрдам бера берамиз. Бунга Сиз нима дер эдингиз? Бундай мораторийдан нима фойда бор?

Иккинчидан, биз қуролсизланиш масаласини ҳал этмасдан туриб, термоядро қуроли синовини тўхтатиш билан асосий мақсадга эришаолмаймиз: агарда зўр бериб қуролланиш давом эта берса, ва ҳарбий саноат гуркираб ишлайверса ва ядро қуроли тобора кўплаб вужудга келтираверилса, синовларни тўхтатишдан қандай манфаат бўлур эди? Ҳозирги вақтда инсоният олдида турган асосий хавф—термоядро урушининг хавфи синовларни кечиктириш тўғрисидаги мораторий эълон қилиниши натижасида тугатилмаган бўлур эди. Бунинг устига менингча, бу нарса жамоатчилик фикрини бир қадар чалғитиш, кишиларнинг хушёрлигини сўндириш бўлур эди. Аслида ҳеч нарса қилинмагани, бунинг аксича ҳарбий машина гуркираб ишлаб тургани ҳолда кишилар урушнинг олдини олиш учун гўё нималардир қилинди, деб ўйлаган бўлур эдилар.

Бундан ташқари ер остидаги портлатишларни ҳамда «тинч мақсадлардаги портлатишлар» деб аталмиш портлатишларни тўхтатиш тўғрисида Кеннеди билан Макмилланнинг таклифида ҳеч нарса айтилмайди, ваҳоланки, ана шу «тинч мақсадлар» ҳақиқатда атом ва водород бомбаларининг мосламаларини синаб кўришни легаллаштириш демакдир.

Ниҳоят, агарда Америка Қўшма Штатлари, Буюк Британия ва Франция томонидан синов мақсадларида ўтказилган портлатишлар миқдорини ҳисоблаб кўрсак, ва уни Совет Иттифоқи томонидан ўтказилган портлатишлар миқдорига таққосласак, бизнинг ана шу мамлакатлардан ҳали жуда орқада эканлигимиз маълум бўлади. Шу сабабли ўз хавфсизлигимизни таъминлаш йўлидаги тадбирларни ўтказишда баббаравар шароитларга эга бўлиш учун бизнинг маънавий жиҳатдан ҳам ҳаққимиз бор. Ҳар ҳолда биз Америка Қўшма Штатлари, Буюк Британия ва Францияга нисбатан кам имкониятларга эга бўлмаслигимиз керак.

Шундай қилиб, президент Кеннеди билан бош министр Макмиллан ўртага ташлаган таклифлар халқларнинг хавфсизлигини таъминлашга қаратилмаган, балки масъулиятни бошқаларнинг зиммасига ағдариб қўйиб, ўзларча термоядро қуролини жамғариш ва социалистик мамлакатларга қарши уруш тайёрлашдан иборат эски сиёсатни ана шу гаплар шовқин-сурони остида ўтказа беришлари учун пропаганда мақсадларини кўзлайди. Биз бунга қўшилаолмаймиз. биз аҳволга оқилона баҳо беришимиз ва ўз хавфсизлигимиз ҳақида ғамхўрлик қилишимиз керак.

Биз вужудга келган халқаро вазиятда асосий нарса синовларни тақиқлаш эмас, балки қуролсизланиш, деб ҳисоблаймиз. Башарти қуролсизланиш ва контроль тўғрисида бир битимга келинадиган бўлса, ақли расо ҳар қандай одам ядро қуролини умуман ишлаб чиқармайди; бинобарин, ана шу қуролнинг синовлари тўғрисидаги масала ҳам ўз-ўзидан барҳам топади.

Биз бу масалага ана шундай қарамоқдамиз ва уни тўғри ҳал этиш йўлини ана шу хилда тасаввур этмоқдамиз. Биз ўзимиз бошлаган синовларни давом эттираберамиз, чунки НАТО ҳарбий блокига аъзо бўлиб кирган ғарб мамлакатлари ҳозирги вақтда бизнинг мамлакатимиз ва социалистик лагерь мамлакатлари учун вужудга келтираётган хавф-хатарни эътиборсиз қолдира олмаймиз. Америка Қўшма Штатлари, Франция, Англия, Ғарбий Германияда кучлар сафарбар қилинаётган, Ғарбий Германия бундесверининг атом қуроли билан қуроллантирилишини талаб қилаётган Аденауэр билан Брандт вазиятни кескинлаштириш учун ҳамма чораларни кўраётган, реваншчилик вазифаларини қўяётган, гитлерчилар Германиясининг чегараларини тиклашни талаб этаётган, социалистик мамлакатларга ошкора дағдаға қилаётган бир пайтда биз жимгина қараб тура олмаймиз. Биз ана шу хавф-хатарни эътиборга олмасдан қололмаймиз.

Агарда биз ана шундай вазиятда ҳушёрлик кўрсатмасак, ва мудофаа қобилиятимизни мустаҳкамлаш тадбирларини кўрмасак, бизнинг халқимиз ва бошқа тинчликсевар халқлар бизни кечирмаган бўлур эдилар. Ана шу синовлар атмосферани заҳарлантиради, деб ҳозирги вақтда Ғарб давлатларининг раҳбарлари риёкорлик билан шикоят қилмоқдалар. Лекин биз, русларнинг «Бошдан айрилгандан кейин сочга йиғланмайди» деган мақолимиз бор. Ана шу давлат арбоблари қуролсизланиш тўғрисида битим тузишдан бош тортаётган, термоядро қуролини жон-жаҳди билан кўплаб жамғариш йўлини тутаётган, уруш қилиш мақсадида кучларни сафарбар этаётган бир пайтда улар ҳақиқатда ҳам, инсоннинг саломатлиги тўғрисида қайғираяптилар, деса, бунга ким ишонади, ахир уруш — одамларнинг саломатлигини ишдан чиқариш бир ёқда турсин, уларга ажал олиб келади-ку! Врач ҳамиша диагнозни тўғри белгилаши ва даволашни ўткур воситаларни ишга солиш билан бошлаши керак. Ҳозирги вақтда ғарб мамлакатларини хасталантирган милитаристик касалликни тузатадиган ўткур дори — қуролсизланишдир.

Шу сабабли биз яна такрорламоқдамиз: қуролсизланиш ва фақат қуролсизланиш керак! Қуролсизланиш йўли билан уруш хатарини тугатиш ҳамда барча давлатларнинг тинч-тотув яшаши учун шарт-шароитлар вужудга келтириш мумкин ва керак.

С. Сульцбергер. 100 миллион тонна оддий портлатувчи модданинг портлатиш кучига тенг кучга эга бўлган ядро бомбаси вужудга келтириш мумкинлигини Сиз халқ олдида айтган сўзларингизда эслатиб ўтдингиз. Шу муносабат билан бир нарсани сўрамоқчи эдим: Сиз бундай ўта кучли бомбани вужудга келтиришда қандай мақсад бор деб биласиз. Менинг назаримда, бу бомба ҳарбий мақсадларда фойдаланиш учун ҳаддан ташқари катталик қилади. Шу хусусда бирон фикр айта олмайсизми?

Н. С. Хрушчев. Дарҳақиқат, бу бомба жуда катта қувватга ва бениҳоя зўр вайронгарчилик кучига эга. Лекин бизга қарши уруш очиб, мамлакатимизни ва халқимизни қириб ташлаш ҳақида дағдаға қилаётган эканлар, биз бунга оқилона кўз билан қарамоғимиз керак. Шунинг учун башарти агрессорлар бизга ҳужум қилгудек бўлсалар, биз ҳеч нарсадан қайтмаймиз — агрессорларга жавоб зарбаси бериш учун барча воситалардан фойдаланамиз. Шунинг учун ана шу хилдаги ўта кучли бомбалардан бир неча донасининг бизнинг ихтиёримизда бўлиши мамлакатимиз мудофаа қобилиятини анча оширади. Ўшанда агрессорлар бизга ҳужум қилиш керакми, ёки йўқми, деб ўйланиб қоладилар, бизга қарши агрессия бошлашга журъат этиш — улар учун ўз ҳаётини ўз-ўзини ўлдириш билан тамомлашга журъат этишга тенг эканлигини тушуниб оладилар. Биз эса ўз навбатида, ҳеч кимга ҳужум қилмоқчи эмасмиз ва ҳужум қилмаймиз, деб неча бор айтдик. Биз фақат ўз социалистик лагеримизни ҳимоя қилиш, тинчликни таъминлаш воситаларини вужудга келтирмоқдамиз.

Совет Иттифоқи халқлари, социалистик мамлакатларнинг халқлари уруш нималигини биладилар. Гитлерчилар Германияси бизга хиёнаткорона ҳужум қилди, унинг қўшинлари Москва ва Сталинградга қадар етиб келди, бу қўшинлар Белоруссияни, Украинани, Россия Федерациясининг кўпгина қисмини босиб олди, миллион-миллион кишиларимизни қатл қилди, хўжалигимизга жуда катта вайроналик келтирди. Гитлерчилар совет кишиларини ваҳшийларча ўлдирди, уларни шахталарга ташлади, тириклайин ерга кўмди, ажалхоналарда газ билан бўғиб ўлдирди, ўлдирилган одамларимизнинг жасадидан совун пиширди, — улар кўз кўрмаган ва қулоқ эшитмаган йирткичликларни қилди. Халқимиз буларнинг ҳаммасини ўз кўзи билан кўрди ва биз ана шу ишларнинг такрорланишини хоҳламаймиз, биронта янги бошқа фамилияли масалан, Аденауэр, Брандт ёки Штраус фамилияли янги Гитлер яна уруш бошлашини ҳамда фашистлар халқимизга қарши қилган ёвузликларга нисбатан ҳам ваҳшиёнароқ ёвузликларга грифтор қилишини хоҳламаймиз.

Мен бизнинг мамлакатимизни тилга олдим, лекин гитлерчилар Польшани, Чехословакияни, Югославияни, Руминияни, Венгрияни, Болгарияни ва бошқа мамлакатларни ҳам босиб олган эди. Мен Ғарбий Европа мамлакатлари, — Франция ва бошқа мамлакатлар, — тўғрисида гапириб ҳам ўлтирмайман, гитлерчилар ҳамма жойда мудҳиш бебошлик ва зўравонлик ишларини авж олдирган эди.

Янги агрессия ҳақида хаёл қилаётганлар шуни билиб қўйсинки, биз юз миллион тонна тротильга тенг қувватдаги бомбага эга бўламиз, ҳозирдаёқ шундай бомбага эгамиз ва шундай бомбани портлатувчи мосламани синаб кўрмоқдамиз, — агарда улар бизга ҳужум қилгудек бўлсалар, бу ҳужумлар улар учун муқаррар ҳалокат бўлади. Бизнинг бошқа чорамиз йўқ. Урушга йўл қўймаслик учун биз умумий контроль остида қуролсизланишни таклиф қилмоқдамиз, ақл-идрок тақозо этаётган йўл ана шу, бу йўлдан борилса, барча халқлар ҳаёт кечириш ҳамда ўз мамлакатларини шу мамлакатлар халқларининг ўзи истаган социал базада ва сиёсий тузум билан мустақил ривожлантириш учун тенг ҳуқуқларга эга бўладилар.

С. Сульцбергер. Совет Иттифоқи уруш бўлган тақдирда ядро қуролини ҳеч қачон биринчи бўлиб қўлланмайди деб ваъда беришга рози бўлган бўлур эдими? Менинг назаримда, башарти ақалли бирон мамлакат шундай баёнот билан чиққанида эҳтимол, ядро қуролига эга бўлган бошқа давлатлар ҳам худди шунга ўхшаш баёнот билан чиққан бўлур эдилар.

Н. С. Хрушчев. Биз ҳеч қачон бирон мамлакатга қарши биринчи бўлиб уруш бошламаймиз. Биз барча халқлар билан тинчликда яшашни хоҳлаймиз ва ҳеч кимга ҳужум қилишни истамаймиз. Экономикамизни, маданиятимизни ва илм-фанимизни ривожлантириш учун бизда ҳамма нарса бор, инсон учун керакли бўлган ҳамма нарса бор. Иқлим шароити ёки бошқа сабабларга кўра, ўзимизда етишмаётган озгина нарсаларни биз бошқа мамлакатлардан сотиб олмоқдамиз, — биз бутун дунё билан савдо-сотиқ ишлари олиб боришни хоҳлаймиз. Биз мустамлакачилар эмасмиз, биз империалистик мақсадларни ва империалистик урушларни қоралаймиз. биз бутун дунёда тинчлик тарафдоримиз.

Лекин, жаноб Сульцбергер, Сизга шуни айтиб қўйишим керакки, уруш бўлган тақдирда атом қуроли қўлланилмайди, деб ҳозирдан гапириш бемаврут айтилган гап бўлур эди. Шундай деган киши, гарчи у бундай ваъдани бераётганда сидқидил гапирган ва ёлғон сўзламаган бўлса-да, асоссиз гапни айтиб қўйган бўлиб чиқар эди.

Фараз қилайликки, ҳар иккала томон ядро қуролини қўлланмаслик ҳақида ваъда берганлари ҳолда бу қуролнинг запасларини сақлаб қолган бўлсинлар. Башарти империалистлар уруш бошлаб юборган тақдирда қандай ҳол юз берган бўлур эди? Агарда бирон томон уруш жараёнида ўзи мағлубиятга учраётганлигини сезгудек бўлса, у урушни ютқизиб қўймаслик учун ҳаттоки ядро қуролини ишга солмаса? У ўзининг ядро бомбаларини муқаррар суратда ишга солган бўлур эди!

Бундан ташқари мен шундай мисолни келтириб ўтаман. Америка Қўшма Штатлари иккинчи жаҳон урушининг охирига келганда Японияга нисбатан анча кучли бўлиб, унга қарши ҳужум ҳаракатларини муваффақиятли суратда олиб бораётган эди. Бироқ, Америка Қўшма Штатлари ғалабани тезлаштириш учун Япония шаҳарлари устига атом бомбаларини ташлади.

Буларнинг ҳаммаси шундан далолат берадики, башарти атом қуроли сақланиб қоладиган ва уруш бошлаб юбориладиган бўлса, бу уруш — термоядро уруши бўлади. Шу сабабли ядро қуролини қўлланмаслик ҳақидаги мажбуриятлар билан эмас, балки туб масалаларни кескин ҳал этиш билан бутун дунёда тинчликни таъминламоқ керак. Қурол-яроғларни йўқ қилиб ташлаш ва армияларни тугатиш, яъни қуролсизланиш — тинчликнинг энг яхши гарантиясидир. Бу — энг ишончли гарантиядир!

С. Сульцбергер. Мен Сиздан шуни сўрамоқчи эдим — партия Программаси проектида баён қилинган ва анча узоқни кўзлаган планларингизнинг бажарилишига Берлин масаласи хусусидаги ва ядро қуроли синовларига доир масала хусусидаги сиёсатингизни Ғарб томонидан талқин этилиши орқасида вужудга келаётган вазият оқибатида путур етиши мумкин, деб ҳисобламайсизми?...

Н. С. Хрушчев. Сизнинг иборангиз билан айтганда ҳозирги вақтда вужудга келган кризис Программамизнинг бажарилишига халақит бермайди, деб ўйлайман. Мен Ғарбдаги давлат арбобларининг ақл-фаросатига ишонаман, улар Германия билан, яъни реал тарзда мавжуд бўлган иккала немис давлати билан сулҳ шартномасининг имзоланиши ва Ғарбий Берлинга эркин шаҳар статуси берилиши керак, деган хулосага келишларига ишонаман.

Биз сулҳ шартномасини имзолашимиз орқасида уруш бошлаш ақлсизлик ва ҳатто телбалик бўлур эди. Берлин туфайли, Ғарбий Берлин эркин шаҳар бўлиб қолиши ва шу сабабли бу шаҳарга кириб чиқиш йўллари ҳозирги вақтда мавжуд бўлган оккупацион режим асосида эмас, балки Германия Демократик Республикасининг ҳукумати билан келишиб олиш асосида таъмин этилажаги туфайли уруш бошлаш жиноятқорона бир иш бўлур эди. Ахир масаланинг моҳияти аслича қолади-ку — Ғарбий Берлинга киришни истаган барча халқлар ва барча мамлакатларга бу имконият таъминлаб берилади, лекин фақат тинч нормал асосда кўпгина конфликтлар манбаини ўз ичига олган оккупацион режимга нисбатан мустаҳкамроқ асосда таъминлаб берилади.

Ғарбий Берлинга кириш эркинлиги сулҳ шартномасини имзолаш ва эркин шаҳар статусини белгилаш орқали юридик жиҳатдан расмийлаштирилади, бу эркинлик ана шу ҳужжатда ўз ифодасини топади ва бирон тарзда Бирлашган Миллатлар Ташкилотида рўйхатдан ўтказилади. Бунинг натижасида Ғарбий Берлин аҳолисининг ташқи дунё билан ва ташқи дунёнинг Ғарбий Берлин билан бемалол алоқа қилиб туриши учун оккупацион режим пайтидагидан анча мустаҳкам гарантия вужудга келтирилади. Бунинг устига социалистик мамлакатлар томонидан Ғарбий Берлиндаги сиёсий тузумга ҳеч қандай қасд этилмайди. Ғарбий Берлиннинг ишларига аралашишга ҳеч қандай йўл қўйилмайди, деб айтиб келдик ва айтмоқдамиз. Энг муҳими мана шу!

Бундан ташқари, мен ўйлайманки, Ғарб мамлакатларининг давлат арбоблари сулҳ шартномаси имзоланишини уруш бошлаш билан кутиб оладиган ақлсиз, фаросатсиз кишилар эмас. Бизнинг давримизда бизга ҳужум қилиш оқибати нима бўлишини, яъни ўзлари ер билан яксон бўлиб кетишларини улар тушунадилар! Шу сабабли, урушқоқлик руҳидаги гаплари билан ўз аҳолисининг юрагини олиб қўйган Аденауэр билан Брандт ҳам Берлин туфайли уруш бўлмайди, балки музокаралар бўлади, деб эндиликда ҳатто ҳаммадан кўра зўр бериб бақира бошладилар. Биз худди шу нарсани хоҳлаймиз — биз тинчликни хоҳлаймиз. Шуни ўйлаб биз иккинчи жаҳон урушининг қолдиқларини тугатишга ҳаракат қилмоқдамиз.

Ўйлайманки, Франция, Англия, Италия ҳам сулҳ шартномаси имзоланишига жавобан уруш бошлашга ҳеч қачон рози бўлмайдилар. Сулҳ шартномаси имзоланиши туфайли президентни уруш бошлашга мажбур қиладиган бефаросат кишилар ҳатто Америкада топилиб қолган тақдирда ҳам, ана шу мамлакатларнинг давлат арбоблари бунга йўл қўймаслик учун етарли даражада давлат донишмандлиги ва сиёсий масъулият топадилар, деб ўйлайман. Чунки башарти уруш бошлангудек бўлса, уларнинг ўз мамлакатлари ер билан яксон қилиб ташланишини, чунки уларнинг территориясига Америка ҳарбий базалари жойлашган бўлиб, бу базаларга қарата зарба беришга тўғри келажагини улар биладилар. Агарда Америка Қўшма Штатлари уларнинг мамлакатини урушга тортгудай бўлса бу нарса жарликка, ҳалокатга, яксон бўлишга қисташ билан баравар эканлигини улар билмасликлари мумкин эмас. Ўйлайманки, улар буни тушуниб оладилар ва Германия билан сулҳ шартномаси имзоланишига жавобан уруш бошлашга қаратилган уринишларга қаршилик кўрсатадилар.

Биз Америка Қўшма Штатлари билан, Англия, Франция, Ғарбий Германия, Италия, Япония билан ва бутун дунё билан дўст бўлишни хоҳлаймиз. Ақл-идрок ғалаба қилишига, уруш бўлмаслигига ва биз тотув яшажагимизга ишонамиз. Ҳар бир халқ ўз экономикаси ва маданиятини ўзи истаган тарзда ривожлантира берсин. Биз коммунизм қураверамиз, сизлар эса ўзингиз хоҳлаган тарзда ҳаёт кечира беринг. Ўйлайманки, барибир сизларнинг кўзингиз мошдек очилади ва коммунизм даврида яхши турмуш кечирилаётганлигини кўриб бизларнинг изимиздан борасиз, лекин анча кечикасиз. — биз илдамлаб кетган бўламиз.

С. Сульцбергер. Урушларга қарши эканлигингизни, лекин озодлик урушларини адолатли урушлар деб ҳисоблашингизни Сиз бир неча бор гапирган эдингиз. Лекин башарти шундай истиснога йўл қўяр экансиз, бу нарса бошқа мамлакатларга коммунистик мамлакатларга қарши олиб бориладиган урушларни оқлаш, шу урушларни ҳам озодлик урушлари дейиш имкониятини бермайдими?

Н. С. Хрушчев. Башарти бу масалага биз бераётган изоҳ уни Сиз баён қилган тарзда бўлганида эди, Сиз ҳақ бўлур эдингиз. Лекин бу бизнинг позициямиз эмас, бу — бизнинг тушунчамизни бузиб кўрсатишдир. Бирон бир мамлакатнинг бошқа мамлакатни озод қилиш учун уруш олиб бориш ҳуқуқини биз тан олмаймиз. Империалистлар билан мустамлакачиларгина бошқа халқларни озод қилиш деган сохта байроқ остида уруш олиб борадилар. Шарқий Европани «озод қилиш»ни тарғиб этган Даллес эди-ю. Сиз бизни шундай сиёсат юргизганга чиқараяпсиз. Афтидан. Сиз бизга қарши қилинаётган бўҳтончилик руҳидаги даъволарнинг қурбони бўлиб қолганга ўхшайсиз.

Биз халқнинг ўз озодлиги учун кураш олиб бориш ҳуқуқини тан оламиз. — бу бутунлай бошқа гап. Масалан. Жазоирни олиб кўринг. У ҳозир мустамлака мавқеида турибди. Жазоирликлар озодлик талаб қилмоқдалар. Франция эса бу озодликни бермаётир. Хўш, жазоирликлар нима қилмоғи керак. Қулликка муроса қилиб, ювошлик билан қўл қовуштириб ўтириш керакми? Бу мумкин эмас. Шу сабабли биз айтмоқдамизки, биз— империалистик мустамлакачилик урушларига ва ўз озодлиги учун курашаётган халқлар олиб бораётган урушлардан ташқари ҳар қандай урушларга қаршимиз. Халқлар ўз озодлиги учун олиб бораётган урушлар — халқларнинг қулликка қарши, мустамлакачилик режимига қарши олиб бораётган муқаддас урушларидир. Биз ана шундай урушларнинг тарафдоримиз. Биз ўз озодлиги ва мустақиллиги учун курашаётган халқларга хайрихоҳмиз ва бу халқлар барча эрксевар халқларнинг ёрдамига умид боғлаш ҳуқуқига эгадирлар, деб ҳисоблаймиз.

Линкольн қулдорларга қарши қилич яланғочлаган вақтда, бутун прогрессив дунё уни олқишлаган эди. Мен ҳам Вашингтонда бўлганимда Линкольн мақбарасига бордим, шляпамни олиб, унга улуғ американлик сифатида таъзим қилдим. У қулдорларга қарши муқаддас уруш олиб борди. Такрор айтаманки, — бундай урушлар адолатли ва керакли урушлардир. Биз ўз озодлиги учун курашаётган халқларга хайрихоҳмиз ва уларга имкониятга яраша ёрдам беришга тайёрмиз. Қисқача қилиб айтганда урушлар ҳақидаги тушунчамиз ана шундай.

С. Сульцбергер. Айрим газеталар гўё Сиз Макклой билан суҳбатда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Секретариатдан ташқари барча органлари «учлик» принципига асосланган бўлиши шарти билан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотига бош секретарининг бир ўзи раҳбарлик қилишига рози бўлиш учун тайёрман деганлигингиз тўғрисида ёзишди. Мен шу тўғрими деб Сиздан сўрар ва шу масалада бир неча оғиз сўз айтиб беришингизни илтимос қилар эдим.

Н. С. Хрушчев. Бу гап тўғри эмас. Жаноб Макклой билан суҳбатда биз Бирлашган Миллатлар Ташкилотига ва унинг ташкилий тузилишига билвосита тўхталиб ўтдик. Мен қуролсизланиш устидан ўрнатиладиган контроль масаласидаги позициямизни батафсил баён қилиб бердим. Шу муносабат билан у мендан қуролсизланишни ва қуролсизланиш устидан контролни амалга ошириш вақтида ҳам сизлар «учлик» принципи ва вето ҳуқуқи бўлишини қаттиқ қистайсизларми, деб сўраб қолди. Мен унга айтдимки, аксинча, қуролсизланиш устидан контроль вужудга келтириш вақтида ҳеч қандай вето, ҳеч қандай «учлик» бўлмаслиги керак. Энг қаттиқ контроль таъмин этилиши ва бу контролни ҳеч ким чеклаб қўймаслиги лозим. Бирон мамлакат ёки мамлакатлар группаси хуфия равишда қурол-яроғлар вужудга келтирмаслигини ҳамда бошқа мамлакатга ҳужум қилиш режасини тузмаслигини шу йўл билангина таъминлаш мумкин.

Башарти қуролсизланиш ҳақида битим тузилиб, қуролсизланиш амалда ўтказиладиган бўлса, унда давлат ишларини сир тутиш зарурати ўрин қолмайди. — чунки ўз мамлакатини уруш хавфига дучор қилмаслик учунгина сир сақлашга тўғри келади. Агарда қуролсизланиш тўғрисида бир битимга келиниб, қуролсизланиш амалга ошириладиган бўлса, унда сир сақлаш учун эҳтиёж қолмайдигина эмас, балки бунинг аксича, бошқа мамлакат тинчликка таҳдид сола олмаслиги учун ўша мамлакатда нима ишлар қилинаётганлигини ипидан игнасигача билиб туриш керак бўлади.

Халқаро кучлар вужудга келтирилганда «учлик» принципи керак бўлади. Шундай кучларга қўмондонлик қилиш ана шу принцип асосида амалга оширилиши керак бўлган бўлур эди. Ҳеч қандай давлат, давлатларнинг ҳеч қайси бир группаси БМТнинг халқаро кучларидан бирон давлатнинг ёки давлатлар группасининг зарарини кўзлаб, фойдалана олмаслигини гарантиялаб қўймоқ учун қўмондонликни ана шу тарзда амалга ошириш талаб қилинган бўлур эди.

Мен бу мисолни илгари ҳам айтиб ўтган эдим. БМТнинг халқаро қуролли кучларига маршал Малиновский сингари тажрибали ҳарбий киши қўмондон қилиб тайинлаб қўйилишига АҚШ, Англия, Франция ва ғарб давлатларининг ҳарбий блокларига аъзо бўлган бошқа мамлакатлар эҳтимол, рози бўлмас эдилар. Гарчи Малиновский тегишли билимга ва катта ҳарбий тажрибага эга бўлса ҳам, башарти биз унинг номзодига розилик олмаганимиз тақдирда, бунинг учун ажабланмаган бўлур эдик. Лекин биз ўз навбатида, ана шу қўшинларга Норстэд ёки бошқа бирон генерал — француз ёхуд инглиз генерали қўмондонлик қилишига рози бўлмас эдик. Бинобарин, БМТнинг халқаро кучларига қўмондонлик қилишда давлатларнинг барча уч группаси: социалистик, капиталистик ва бетараф давлатларнинг вакиллари учун тенг мавқе таъминлаб берилиши лозим бўлур эди; бунинг учун уч қўмондонга эга бўлиш керак бўлур эди ва бу қўмондонлар қарорларни бир-бирлари билан келишиб қабул қилишлари керак бўлур эди; ана шунда бу кучлардан бирон давлатнинг ёки давлатлар группасининг зарарини кўзлаб фойдаланилмаслиги давлатларнинг барча учала группаси учун гарантияланган бўлур эди.

С. Сульцбергер. Мен фақат бир нарсани аниқроқ айтиб беришингизни илтимос қилар эдим. Афтидан. бундай система барча даражаларга тааллуқли бўлса керак, яъни БМТ армиясига уч генерал, полкига уч полковник бошлиқ бўлур эди ва ҳоказоми?

Н. С. Хрушчев. БМТ қўшинлари қандай тарзда қурилишига доир масала алоҳида ишлаб чиқишни талаб қилади. Афтидан бу қуролли кучлар шундай тарзда қурилса керакки, бунинг натижасида давлатларнинг биронта группаси афзалликка эга бўлмаса керак. Лекин асосий масала БМТ қўшинларига раҳбарликни шундай ташкил этиш керакки, токи давлатларнинг бирон группаси халқаро қуролли кучлардан давлатларнинг бошқа бир группасига қарши фойдаланиш орқали суйиистеъмол қила олмаслиги ҳақида ҳар бир давлат гарантия олмоғи керак. Менимча, бундай система энг адолатли система бўлади. Чунки уч кишининг орасида ҳамиша битта коммунист, битта империалист ва битта бетараф бўлади. Шундай қилиб масалани бу хилда ечиш коммунистик мамлакатларнинг ҳукмронлигини ўрнатишга олиб бормайди. — ахир битта коммунист иккита нокоммунистни ўзига бўйсундира олмайди-ку. Шу сабабли биз «учлик» принципини оқилона принцип деб ҳисоблаймиз ва уни БМТ органларида ҳам қўлланиш керак деб ҳисоблаймиз.

Бугун бўлмаса эртага бу принцип амалга оширилади, чунки БМТда АҚШнинг ҳукмронлиги тугаб боряпти. АҚШнинг ўзи ўзгарган вазиятни тушуниб олса ва масалани ҳал қилишнинг тўғри йўлини маъқулласа оқилона иш қилган бўлур эди. Бу эса АҚШнинг воқеаларнинг қайси томонга қараб ривожланиб бораётганини олдиндан кўрганлигини билдирар эди. Лекин АҚШ БМТдаги вазиятни нормаллаштиришга қаршилик қиладиган бўлса, бу вазият Қўшма Штатларнинг иштирокисиз ҳам нормаллаштирилади, АҚШнинг обрўсига эса путур етади.

С. Сульцбергер. Сиз космик фазодан фойдаланишга тааллуқли масалаларни бартараф қилиш ҳақида Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар шартлашиб олишлари мақбул бўлади, деб ҳисобламайсизми? Чунки биз йўлдошлари бир-бирининг территорияси устида учаётган бирдан-бир икки давлатмиз. Сиз космик фазо, — фараз қилайлик, 10-15 ёки 20 милдан тепада, — халқаро фазо деб шартлашиб олишларини мақсадга мувофиқ, деб ҳисобламайсизми?

Н. С. Хрушчев. Афтидан, бу йўлда баъзибир ишларни қилиш керакка ўхшайди. Космосни ўзлаштириш масалаларида ҳамкорлик қилиш учун халқаро орган вужудга келтириш тўғрисида бир вақтлар Қўшма Штатлар томонидан таклиф тушган эди. Мен буни оқилона таклиф деб ҳисоблайман. Лекин қуролсизланиш тўғрисида бир битимга келинмайдиган бўлса, бу таклифни амалда рўёбга чиқариш мумкин бўлмас эди. Чунки космосни ўзлаштириш қитъалараро баллистик ракеталардан фойдаланиш билан узвий боғланган. Башарти биз космосни ўзлаштиришда астойдил ҳамкорлик қилишга рози бўлсак, у ҳолда ракеталарни ишлаб чиқаришга ва ракеталарнинг ҳаракат қилишига доир сирларни очиб беришимизга тўғри келади. Лекин ўзи учун хавфсизлик гарантияси берилмайдиган бўлса, бу ишга ҳеч қайси мамлакат рози бўлмайди. бундай гарантияларни эса қуролсизланиш тўғрисида битим тузиш йўли билангина олиш мумкин.

Биз ана шунга интилаётганлигимизни ва қуролсизланиш тўғрисида Америка Қўшма Штатлари ҳамда бошқа мамлакатлар билан бир битимга келсак, бундан жуда хурсанд бўлишимизни боя Сизга айтиб ўтдим. Умид қиламизки, биз ана шундай оқилона қарорга келамиз.

С. Сульцбергер. «Тинчлик» деган таъриф билан «тинч тотув яшаш» деган таъриф ўртасидаги фарқни қандай тушунишингизни шарҳлаб беришингизни илтимос қилар эдим. «Тинчлик» деган тушунча мавжуд бўлиб турган бир вақтда одамлар «тинч тотув яшаш» деган терминни ишлатаётганликлари мени бир мунча таажжублантиради.

Н. С. Хрушчев. Бу терминлар деярлик бир маънони билдирса ҳам, лекин бир мунча тафовути ҳам бор. «Тинчлик» деган сўз уруш мавжуд эмаслигини билдиради. «Тинч-тотув яшаш» деган тушунча бирмунча кўпроқ маънони ўз ичига олади. Бу тушунча ижтимоий тартиблари турлича бўлган давлатларнинг мавжудлигини, лекин улар ўртасидаги фарқ антагонистик характерда эканлигини тақозо қилади. Бу фарқ капиталистик система билан социалистик система ўртасидаги фарқдир. Бу системалар тинчликда яшамоқлари учун капиталистик система (социалистик система капиталистик системадан туғилган) янги дунёнинг мавжудлиги билан ҳисоблашмоғи ва янги дунёни тугатмоқ учун ҳарбий чоралар кўрмаслиги керак. Ўз навбатида социалистик система ҳам эски, капиталистик дунёга қарши ҳарбий чоралар кўрмаслиги лозим. Бир-бирининг ишига ҳарбий аралашишдан воз кечиш иқтисодий ва социал тузуми турлича бўлган давлатларнинг тотув яшашини эътироф қилишнинг ўзгинасидир.

Айни вақтда тинч-тотув яшаш одамлар яшаб турган давлатларнинг, социал ва сиёсий тузумларидан қатъи назар, одамлар ўртасида мавжуд бўлган савдо муносабатларини нормаллаштиришни, маданий алоқаларни, илмий айрибошлашни ривожлантиришни, туризмни ва бошқа алоқаларни ривожлантиришни тақоза қилади.

Ҳар бир давлатнинг социал ва сиёсий тузуми масалалари эса халқнинг ўз ишидир. Бунинг маъноси шуки, революцияни ҳам, контрреволюцияни ҳам экспорт қилишдан воз кечиш керак. Бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик, суверенитетни эътироф қилиш, урушлардан воз кечиш ва тинчликни таъминлаш — ана шунинг ўзи ижтимоий тартиблари турлича бўлган давлатларнинг тотув яшаши демакдир.

С. Сульцбергер. Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларнинг территориялари устига учиб келган ҳарбий самолётлар қайси базалардан чиққан бўлса, Совет Иттифоқи шу базаларга жавоб зарбаси беришга тайёр эканлигини маршал Малиновский ўтган йил гапириб ўтган эди. Мени қизиқтираётган нарса шуки, гарчи иттифоқчилик мажбуриятлари билан Совет Иттифоқи билан боғланмаган бўлсалар ҳам, лекин ўзларини социалистик мамлакатлар деб атаб юрган мамлакатларни шу тушунча ўз ичига оладими? Сиз, масалан, Югославия тўғрисида нима дейсиз?

Н. С. Хрушчев. Бизнинг истагимиз шуки, ҳеч қачон ҳарбий учишлар бўлмасин ва жавоб зарбалари бериш зарурияти туғилмасин деймиз. Сиз конкрет равишда Югославияни айтаяпсиз. У Варшава шартномасига аъзо эмас. Югославия тепасида кимларнингдир самолётлари учиб юрганида биз бу самолётлар Югославия суверенитетини бузаётирми ёки йўқми эканлигини билмаймиз, — эҳтимолки, бу самолётлар Югославия ҳукумати билан келишиб учаётгандир. Бинобарин маршал Малиновскийнинг мазкур гапи Югославияга тааллуқли эмас. Лекин биз Югославияни социалистик мамлакат деб ҳисоблаймиз, албатта ва агар империалистик давлатлар Югославияга ҳужум қилса, ва Югославия ёрдам сўраб бизга мурожаат қилса, у ҳолда биз, менинг фикримча, бу илтимосни рад қилмаган ва ёрдам берган бўлур эдик.

Агар бирор социалистик мамлакат ҳужумга учраса ва ёрдам сўраб бизга мурожаат қилса, биз шу мамлакатга ёрдам берамиз, албатта.

С. Сульцбергер. Сиз Кубани социалистик мамлакат деб ҳисоблайсизми? Кастро, мен социалистман деяпти.

Н. С. Хрушчев. Ҳозирча бизга маълуми шуки, Кастро коммунистик партияга аъзо эмас. У — революционер, ўз ватанининг ватанпарвари. Агар у коммунистик партияга кирса, мен уни табриклаган бўлур эдим, коммунистик сафларга яхши бир киши қўшилган бўлур эди. Лекин бу нарса фақат унинг ўзига боғлиқ.

Биз Кубани мустақил давлат деб биламиз, ва шу сабабли у ўз халқи хоҳлаган тарзда ички тартиб ўрнатишга ҳақлидир. Агар Куба ҳужумга учраса у барча тинчликсевар мамлакатлар томонидан ёрдам берилишини кутишга ҳақлидир, бу мамлакатлар агрессияга қарши курашишга тайёрдирлар. Куба билан бизнинг ўртамизда ҳеч қандай шартнома бўлмаса ҳам, лекин у ўзига қарши агрессия бўлиб қолган тақдирда ёрдам сўраб бизга мурожаат қилса, биз унинг бу мурожаатини жавобсиз қолдирмаймиз, албатта.

Кубадаги тузум сизларга ёқмайди, лекин эҳтимолки сизларнинг тузумингиз Кубага ёқмас. Хўш, энди нима қилиш керак? Сизлар катта ва кучли мамлакат эканлигингиздан фойдаланиб, кичкина мамлакатларнинг ишларига аралашишингиз керакми, — бу қонун эмас, балки ўзбошимчалик бўлади. Бунга йўл қўйиб бўлмайди, акс ҳолда бунинг оқибати жуда ёмон бўлиб чиқиши мумкин, жаҳон миқёсида ҳарбий ур-йиқит бошланиб кетиши мумкин.

Халқаро ишларда чидамли ва сабрли бўлиш керак. Мисол учун Эронни олиб кўрайлик. Америка Қўшма Штатлари Эрон шоҳи билан келишиб, бу мамлакат территориясида ўзларининг ҳарбий базаларини қурдилар: ҳақиқатда Эроннинг экономикасига ҳам, армиясига ҳам американликлар қўмондонлик қилмоқда. Бу нарса, албатта, бизга ёқмайди, чунки американликларнинг Эрондаги ҳаракатлари бизнинг хавфсизлигимизга қарши қаратилган ҳаракатлардир. Хўш, биз нима қилишимиз керак? Албатта, биз кучлимиз, ва Эронга ҳужум қилишимиз мумкин эди: унга ҳужум қилиш қийин иш бўлмас эди, — чунки бизнинг қудратимиз таққослаб бўлмайдиган даражада жуда катта. Лекин агар биз кучликлар заифларни ура бериши керак, деган фикрга амал қилганимизда эди, бу — тинч-тотув яшаш эмас, балки халқаро муносабатларда зўравонлик қилиш бўлур эди.

Сўнгра, Туркияда нималар бўлаётганлигига бир назар солинг. Туркия бизнинг қўшнимиз, лекин сизлар у ерда ҳам ўз базаларингизни қуриб олдингиз ва шу базалардан туриб бизга таҳдид қилаётирсиз. Сизлар Грецияда ҳам ўз базаларингизни қуриб олдингиз ва у ердан туриб бизга ва бизнинг иттифоқчимиз Болгарияга таҳдид қилаётирсиз. Лекин биз шу мамлакатларга нисбатан ҳам сабр қилиб чидаб турибмиз. Агар Америка Қўшма Штатлари ҳам бошқа давлатлар билан бўлаётган ўз муносабатларида худди шундай принципларга амал қилсалар, оқилона иш қилган бўлур эдилар.

Ўзгаларнинг территорияларидаги сизларнинг базаларингизга келганда шуни айтиш керакки, сизлар бундай базаларни шунчалик кўп қуриб юбордингизки, ҳозир шу базаларда ўзларингиз ҳам чувалашиб қолдингиз. Бу базаларни тугатиш энг оқилона иш бўлур эди, чунки энди бу базалар ўзларининг аввалги аҳамиятини йўқотиб қўйди. Модомики, Герман Титов бир кеча-кундузда ер атрофини 17 мартадан кўпроқ айланиб чиқа олган экан, модомики, ҳозир илм-фан бизга қуввати 100 миллион тонна портловчи моддага тенг бўлган ядро бомбаларига ва шу бомбаларни кўтариб учиб ер шарининг истаган нуқтасига элтиб қўяоладиган ракеталарга эга бўлиш имкониятини берган экан, бундай шароитда базаларингизнинг қандай аҳамияти бор? Агар АҚШ бизга қарши уруш қиладиган бўлса, сизларнинг истаган масофадаги истаган базангизга ракетамиз бориб ета олади-ку!

Шу сабабли ёппасига қуролсизланиш ва ўзгаларнинг территорияларидаги базаларни тугатиш энг оқилона ишдир. Бир-биримизга таҳдид қилмасдан, балки тинчликни, тинч-тотув яшашни таъминлаш керак. Ҳамма халқларнинг — меҳнатсевар, талантли, тинчликсевар кишилар бўлган американликларнинг ҳам, совет кишиларининг ҳам, инглизларнинг ҳам, французларнинг ҳам, туркларнинг ҳам истаги мана шу, ҳамма халқлар тинчликни истайдилар.

С. Сульцбергер. Сизга бир оз фалсафий савол беришга ижозат бергайсиз, — ўз эътиқодлари билан атеист бўлган ва ҳамма нарсани худо яратганлигига ва нариги дунёда ҳаёт борлигига ишонмаётган коммунистлар, сизнинг фикрингизча, ўзларининг диндорликлари сабабли бу дунёдаги ҳаётдан кейин нариги дунёда ҳаёт бўлишига ишонаётган диндор кишиларга қараганда урушдан кўпроқ қўрқмасмиканлар?

(Охири тўртинчи бетда).

„Нью-Йорк таймс“ газетасининг обзорчиси Сайрус СУЛЬЦБЕРГЕРнинг саволларига Н. С. ХРУЩЕВНИНГ ЖАВОБЛАРИ

(Боши учинчи бетда)

Н. С. Хрущев. Жуда қизиқ савол! Бу саволингизга бажонидил жавоб бераман. Мен кўп яшадим ва кўп нарсани кўрдим: урушни кўрдим, ўлимни кўрдим, лекин ўзларини худога энг яқин ҳисоблаб юрган ва бинобарин нариги дунёда ҳаёт борлигини ҳаммадан яхши биладиган, ҳатто, руҳонийлар ҳам нариги дунёга боришга шошилганликларини бирон марта ҳам кўрганим йўқ. **(Шодиёна жонланиш).** Гарчи ўзлари шайтоннинг иттифоқчилари бўлсалар-да, лекин худога ишонамиз деб гапириб юрган империалистлар, монополистлар, мустамлакачилар ҳам нариги дунёга боришга шошилаётганлари йўқ, улар ўз солдатларини «ўлсанг жаннатга кирасан», деб ваъда қилиб урушга юборадилар-у, аммо ўзлари кўпроқ вақтларини ер юзида яшаб ўтказгилари келади. ўзларининг пул сандиқлари ёнида, олтин ва доллар билан тўлган пўлат сандиқлар ёнида кўпроқ яшагилари келади. **(Шодиёна жонланиш).**

Бинобарин диндорларнинг арши-аълодаги жаннатга тезроқ тушишга интилганликларини ҳечқачон кўрганим йўқ.

Гарчи бизда диндор кишилар бўлса ҳам, лекин кўпчилиги худога ишонмайдиган совет кишилари ер юзидаги ҳаётни севадилар ва улар ҳам арши-аълодаги жаннатга киришга интилмайдилар. Улар ер юзини жаннатга айлантиришни истайдилар. Улар яшашни, меҳнат қилишни ва ўз меҳнатларининг неъматларидан фойдаланишни истайдилар. Бизнинг бу ишларимиз чакки бўлаётгани йўқ. Революция қилинганидан бери ўтган 44 йил ичида биз катта муваффақиятларга эришдик, энди эса партиямиз янги Программасининг проекти чинакам коммунистик жаннатга борадиган йўлимизни очиб берди ва бу Программанинг бажарилиши, рўёбга чиқарилиши учун бутун кучимизни сарфлаймиз. Биз бу Программани бажариб бўлиб, коммунистик жамият бўсағасидан ўтамиз ва коммунизм қуриб оламиз.

Арши-аълодаги жаннатга келганда, биз бу жаннат тўғрисидаги гапларни поплардан эшитганмиз. Лекин биз у ерда аҳвол қандайлигини ўзимиз текшириб кўрмоқчи бўлдик ва у ерга ўз разведкамизни — Юрий Гагаринни юбордик. У бутун ер шарини учиб айланиб чиқди, лекин космосда қопқоронғи зулматдан бошқа ҳеч нарса топмади, космосда ҳеч қандай боғи эрамга, жаннатга ўхшаш ҳеч бир нарса кўрмадим деб айтди. Биз ўйлаб кўриб, яна бир разведка юбориш керак, деган қарорга келдик. Герман Титовни юбордик. Биз унга: сен энди кўпроқ учиб юр, чунки Гагарин ҳаммаси бўлиб бир ярим соат учганлиги сабабли жаннатни пайқамай қолган бўлиши ҳам мумкин, дедик. **(Шодиёна жонланиш).** Шу сабабли сен космосни яхшилаб кўздан кечир, дедик. У учиб чиқди, қайтиб тушди ва Гагарин чиқарган хулосаларни таъкидлади — ҳеч нима йўқ деб айтди. **(Шодиёна жонланиш).**

Лекин шу гапларнинг ҳаммасидан, модомики, нариги дунёда ҳаёт йўқ экан, бизнинг одамларимиз жанг қилмайди, деган маъно келиб чиқмайди, албатта. Бизга қарши урушни бошлаган Гитлер, совет кишилари совет социалистик гузумни ёқлаб жанг қилмайди деб ўйлаган эди. Хўш, оқибат нима бўлиб чиқди? Бутун дунё кўриб турибдики, биз яйраб-яшнаб равнақ топмоқдамиз, коммунистик қурилиш Программасини қабул қилаётирмиз. Гитлер эса йўқ бўлиб кетди — у чириб тамом бўлди, унинг ҳамма сафдошлари ё дорга осилди, ёки ўзларини ўзлари ўлдирдилар.

Гитлер қилган ишни такрорламоқчи бўлганларнинг оқибати тағин ҳам шармандали бўлиши турган гап. Энди замон бошқача бўлиб кетди Совет Иттифоқи бошқача бўлиб қолди. Унинг иқтисодий, сиёсий ва ҳарбий қудрати янада ошди. Яна бунинг устига энди биз ёлғиз эмасмиз, ҳозирги вақтда аҳолиси 1 миллиард кишидан кўпроқ бўлган бутун бир социалистик ҳамкорлик мавжуддир. Агар бизга яна ҳужум қилсалар, биз агрессорларга қарши жанг қилибгина қолмасдан, шу билан бирга уларга шундай қақшатғич зарба берамизки, бу зарба уларни ер билан яксон қилади.

Биз Венада президент Кеннеди билан суҳбатлашганимизда у бизнинг кучларимиз бараварлашиб қолди ва бир-биримизни емириб ташлай оладиган бўлиб қолдик, деб жуда яхши гапни айтди. Гарчи мен ичимда, ҳар ҳолда биз кучлироқмиз деб ўйлаган бўлсам ҳам, унинг шу гапига қўшилдим. Қайси биримиз ҳақли эканлигимизни уруш қилиб текшириб кўриш ярамайди-ку! Бундай қилиш — текшириб кўришнинг ваҳшиёна усули бўлур эди. Биз ҳам, америкаликлар ҳам жонли кишилармиз-ку, биз ҳам яшайлик, бошқалар ҳам яшасин деган ниятдамиз-ку.

Оқилона ҳаёт кечирайлик, ва ҳеч ким уруш бошламайдиган бўлиши учун курашайлик, ўз кучларимиздан бутун дунёда тинчликни таъминламоқ учун фойдаланайлик. экономикани ривожлантириш ва халқларимиз учун ҳаётий неъматлар яратиб бериш соҳасида бир-биримиз билан мусобақа қилишайлик. Кимки, ўз халқига моддий ва маънавий неъматларни кўпроқ берса, ана шу система ғолиб бўлиб чиқади. Тарихнинг ўзи бизни урушсиз ажрим қилсин.

Хуллас биз, коммунистлар, нариги дунёда ҳаёт бўлишига ишонмаймиз, тинчликда яшаш ва ривожланишни истаймиз, лекин бизга ҳужум қилсалар империализмга қарши агрессияга қарши шерларча жанг қилажакмиз.

(«ПРАВДА» 10 сентябрь).

ТАСС ахбороти

Космик фазони янада ўзлаштириш соҳасидаги илмий тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари планига мувофиқ, совет олимлари ва конструкторлари космик объектларни кўтариб борувчи кўп босқичли ракеталарнинг янада кучли ва янада мукаммал вариантларини синаб кўриш учун тайёрладилар. Охирги босқичлари бўлмаган ана шу ракеталар Тинч океаннинг марказий қисмидаги қуйидаги координатлар билан чекланган районида учирилади:

шимолий кенглик:	10 градус	20 минут	11 градус 30 минут
	9 градус	10 минут	8 градус 05 минут,
ғарбий узунлик:	170 градус	30 минут	167 градус 55 минут
	166 градус	45 минут	169 градус 20 минут.

Ракеталар учирилган вақтда совет флотининг махсус ўлчов асбоблари билан таъминланган кемалари анашу районда бўлади.

Хавфсизликни таъминлаш мақсадида ТАСС қуйидагиларни айтишга вакил қилинган: СССР ҳукумати Тинч океандаги денгиз ва ҳаво йўлларидан фойдаланувчи бошқа мамлакатлар ҳукуматларидан ракеталар учирилган вақтда кема ва самолётларнинг юқорида кўрсатилган координатлар билан чекланган акваторий ва ҳаво масофалари районига кирмасликлари учун тегишли органларга кўрсатма беришни илтимос қилади.

Ракеталар шу йил 13 сентябрдан 15 октябргача бўлган вақт ичида учирилади.

КУБА РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ ОСВАЛЬДО ДОРТИКОС ТОРРАДО СОВЕТ ПОЙТАХТИГА КЕЛДИ

11 сентябрда Москва Куба революциясининг кўзга кўринган арбобларидан бири, Кубанинг машҳур давлат арбоби, Куба Республикасининг Президенти, доктор Освальдо Дортикос Торрадони ғоят очиқ чеҳра ва меҳмондўстлик билан самимий кутиб олди. У, Совет Иттифоқига СССР Иттифоқи Олий Совети Президиумининг Раиси Л. И. Брежневнинг таклифига биноан келди.

Шу куни совет пойтахти байрамлардагидек безатилган эди. Пойтахтнинг ғарби-жанубидан Кремлга борувчи проспектлари ва кўчаларини минглаб кишилар лиқ тўлдирдилар.

Куба Республикаси ва Совет Иттифоқининг давлат байроқлари билан безатилган Внуково аэродромининг учиш майдонига юзлаб москваликлар тўпланишди. Аэровокзал биносининг пештоқида революцион Кубанинг йўлбошчиси ва Куба ҳукуматининг раҳбари Фидель Кастронинг, доктор Освальдо Дортикоснинг, Н. С. Хрущевнинг, Л. И. Брежневнинг портретлари бор.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, А. Н. Косигин ўртоқлар, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари Н. Н. Органов ва Т. Кулатов, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, СССР Госплани раиси В. Н. Новиков ва бошқа кишилар Освальдо Дортикосни ҳамда унинг йўлдошларини кутиб олмоқ учун аэродромга келдилар. Улар ҳурматли меҳмонни ва унинг ҳамроҳларини самимий табриклайдилар.

Аэродромда фахрий қоровул саф тортиб турди. Куба Республикаси ва Совет Иттифоқи Давлат гимнлари чалинди, миллатлар салюти берилди.

Л. И. Брежнев ва Освальдо Дортикос Торрадо аэродромда нутқ сўзладилар.

Шаҳарга кираверишдаги Ленин проспектида ва пойтахтнинг бошқа магистралларида минг-минглаб москваликлар қаҳрамон Куба вакилларини самимий табрикладилар. (ТАСС).

Медиклар халқаро форуми қатнашчилари шарафига зиёфат

Медиклар халқаро форумининг илмий қисми тамом бўлиши муносабати билан Ўзбекистон ССР Министрлар Совети 9 сентябрда форум қатнашчилари шарафига зиёфат берди.

Зиёфатда М. А. Абдураззоқов, О. А. Алимов, Ш. Р. Рашидов, Ф. Е. Титов ўртоқлар, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. О. Азимов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари И. В. Бабков, СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги, иттифоқчи республикалар соғлиқни сақлаш министрликларининг раҳбар ходимлари, бир қанча чет эллардаги соғлиқни сақлаш хизмати раҳбарлари, Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг вакиллари, чет эл ва совет олимлари, врачлари ҳозир бўлдилар.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. О. Азимов меҳмонларга қарата табрик нутқи сўзлади. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг вакили доктор Мани, доктор Абдул Қодир (Афғонистон), профессор Данг Ван Нгу (Вьетнам Демократик Республикаси), доктор Чадха (Ҳиндистон), профессор Ж. Шадиак (Ливан), СССР соғлиқни сақлаш министрининг ўринбосари Т. А. Николаева, Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш министри Р. С. Соатов ва бошқалар нутқ сўзладилар.

Зиёфат самимий ва дўстона вазиятда ўтди. (ЎзТАГ).

УМУМИЙ ТИНЧЛИК МАНФААТЛАРИ ЙЎЛИДА ДЎСТЛИКНИ МУСТАҲКАМЛАЙЛИК

СОВЕТ-ҲИНДИСТОН ҚЎШМА АХБОРОТИ

МОСКВА, 11 сентябрь. (ТАСС) Совет Иттифоқи ва Ҳиндистон ҳукуматлари, дейилади Совет-Ҳиндистон қўшма ахборотида, мустаҳкам тинчликни таъминлашни ўзларининг асосий вазифаси деб ҳисоблайдилар. Халқаро муносабатларда хатарли бурилиш рўй берганлиги сабабли бу вазифа ҳозирги вақтда жуда муҳимдир.

СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрущев Ҳиндистон Бош Министри Жавоҳарлал Неру билан суҳбат вақтида Совет ҳукуматининг Германия билан сулҳ шартномаси тузиш масаласидаги позициясини баён қилиб берди.

Ж. Неру Н. С. Хрущевнинг ҳозирги вақтда икки герман давлатининг мавжудлиги фактини эътиборга олмаслик мумкин эмас ва чегараларни ўзгартириш йўлидаги ҳар қандай уриниш хатарли оқибатларга олиб келган бўлур эди, деган фикрига қўшилганлигини билдирди.

Ҳиндистон Бош Министри барча манфаатдор томонлар ўртасида музокаралар олиб бориш йўли билан Германия проблемасини тинч ҳал этиш йўлларини қидириб топиш ғоят зарур эканлигини таъкидлади.

Н. С. Хрущев Совет ҳукуматининг қуролсизланиш ва ядро қуроли синовлари масалалари ҳақидаги фикрини баён қилиб берди.

Н. С. Хрущев Совет Иттифоқини ядро қуролининг экспериментал портлатишларини яна бошлаб юбориш ҳақида қарор қабул қилишга мажбур этган сабаб ва важларни изоҳлаб берди. Н. С. Хрущев айтдики, Ғарб давлатлари зўр бериб қуролланишни авж олдириб, бу билан халқаро вазиятни кескинлаштирганликлари сабабли Совет Иттифоқи ўз-ўзини мудофаа қилиш мақсадларида шундай чоралар кўришга мажбур бўлди.

Қаттиқ ва самарали халқаро контроль остида ёппасига ва батамом қуролсизланиш тўғрисида битим тузиш ҳозирги шароитда ядро ва термоядро қуролларини экспериментал портлатишларни тақиқлаш тўғрисида яқин орада бир битимга келишнинг иложи бўлган бирдан-бир йўлидир.

Совет ҳукумати ва совет халқи, башарти, Ғарб давлатлари ана шу асосда қуролсизланиш тўғрисида шартнома тузишга рози бўлсалар, қаттиқ халқаро контроль остида ёппасига ва батамом қуролсизланиш соҳасидаги тадбирларни амалга оширишга киришишни астойдил истайдилар. Шу муносабат билан Н. С. Хрущев Ҳиндистон ва бошқа кўп мамлакатларнинг қуролсизланиш проблемасини ҳал этиш ишига қўшган муҳим ҳиссасига юксак баҳо берди.

Ҳиндистон Республикасининг Бош Министри Ж. Неру Н. С. Хрущевнинг қаттиқ ва самарали халқаро контроль остида ёппасига ва батамом қуролсизланиш ҳозирги вақтда жаҳон олдида турган энг муҳим масаладир, деган фикрига қўшилганлигини айтди. Ж. Неру Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош Ассамблеяси бу масала юзасидан ҳозирдаёқ ижобий қарорлар қабул қилганлигига эътиборни жалб этди.

Ҳиндистон Бош Министри Ж. Неру қўшилмаган мамлакатларнинг яқинда Белградда бўлиб ўтган конференциясининг натижалари тўғрисида СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрущевга маълумот берди. Н. С. Хрущев мустамлакачиликнинг ҳар қандай формалари ва кўринишлари ва хусусан Португалия мустамлакачи маъмурларининг Анголадаги ва бошқа жойлардаги ҳаракатлари қатъий суратда қораланиши лозим, деган фикрга қўшилди. Н. С. Хрущев ҳинд халқининг Гоани, Даманни ва Диуни Португалия мустамлакачиларидан дарҳол озод қилишга эришиш йўлидаги интилишларини чуқур тушунганини ва бу интилишларга хайрихоҳ эканлигини ҳам айтди.

Ҳар иккала томон ўз тақдирини ўзи белгилаш учун ва территориал бутунлиги ҳамда суверенитетини таниш учун курашаётган Жазоир халқига хайрихоҳ эканлигини билдирди.

Ахборотда айтиладики, Бош Министр Ж. Нерунинг СССРга қилган визити совет ва ҳинд халқлари ўртасидаги самимий дўстликнинг ёрқин намойишига айланди. СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрущев бу визит Совет Иттифоқи билан Ҳиндистон ўртасида ҳамжиҳатлик, ҳамкорлик ва дўстликни мустаҳкамлашда янги ва муҳим босқич бўлади, деб қаттиқ ишонч билдирди.

Ҳар иккала томон иқтисодий масалалар юзасидан 1961 йилда Совет Иттифоқи ва Ҳиндистон ўртасида янги битим имзоланиши билан ҳар иккала мамлакат ўртасида иқтисодий ва техника соҳасидаги ҳамкорликни янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароит вужудга келтирилди, деб қайд қилдилар. Улар маданий алоқаларни бундан буён ҳам кенгайтириш мақбул эканлигини таъкидладилар, шунингдек мавжуд алоқаларни келгусида ҳам сақлаш ва ривожлантириш тўғрисида бир фикрга келдилар.

Ж. НЕРУНИНГ СОВЕТ ЖУРНАЛИСТЛАРИ БИЛАН СУҲБАТИ

Ҳиндистон Бош Министри Жавоҳарлал Неру Тошкентдан ватанига жўнаб кетиш олдидан Ўзбекистон телеграф агентлигининг вакилларини, «Новости» матбуот агентлигининг мухбирини, шунингдек бошқа совет журналистларини қабул қилди.

Ж. Неру саволларга жавоб бериб, бундай деди: Мен борган жойларнинг ҳаммасида — Москвада ҳам, Тошкентда ҳам мени жуда самимият билан кутиб олдилар. Менга нисбатан самимий дўстона муносабат кўрсатилганлиги мени ғоят хурсанд қилди. Совет Иттифоқида бўлган вақтимда ҳинд халқига нисбатан кўрсатилган самимий туйғулар ва хайрихоҳлик учун совет халқидан миннатдорман.

Ҳиндистон ҳукуматининг бошлиғи Ўзбекистон ССРда бўлган вақтида олган таассуротларини гапириб, бундай деди: Мен Ўзбекистонда ажойиб тараққиёт бораётганлигини кўрдим. Зотан, мен буни сизларнинг мамлакатингизга келмасимдан олдин ҳам билар эдим. Тошкентда бўлган вақтимда мен шаҳарнинг нақадар тез ривожланиб бораётганлигини кўрдим. Мен бўлган колхознинг ҳам тараққий этаётганлигини кўрдим. Бу колхозда ҳамма нарса ўсаяпти ва жуда тез ўсаяпти.

Ж. Неру халқаро воқеаларнинг ривожланишига тўхталиб айтдики, ҳозирги вақтда аҳвол қийин ва ҳатто хатарли бўлиб қолди. Бироқ, деди Бош Министр, мен тинчликнинг сақланиб қолишига ва уруш бўлмаслигига умидворман.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг мустамлака мамлакатларга ва халқларга мустақиллик бериш тўғрисидаги декларациясининг бажарилишига эришиш мақсадида кўрилиши лозим бўлган чоралар тўғрисида ўз фикрингизни айтсангиз, дейилган саволга жавобан, Ж. Неру дедики, кейинги йилларда, масалан Африкада катта ўзгаришлар рўй берди. Британия империясига ва бошқа мамлакатларга қарашли бўлган кўп мустамлакаларнинг халқлари мустақиллик олди. Икки-уч ойдан кейин Танганьика мустақил бўлиб қолади. Келгуси йилда Кения мустақил ривожланиш йўлига киради.

Ж. Неру бир қанча мустамлакалардаги аҳвол тўғрисида гапириб, Жазоир — Франция учун энг мушкул масаладир, деди. Сўнгра у, ҳозирги вақтда Португалия йирик мустамлакачи давлат бўлиб турибди, деди. Мен Португалияни, деди Бош Министр, ўзининг ҳамма мустамлакаларида, айниқса Анголада жуда ва жуда ёмон иш қилаётир деб ҳисоблайман. Бундан ташқари, Португалиянинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотига муносабати жуда таҳқиромиз муносабатдир. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Португалияга нисбатан муайян чоралар кўриши лозим деб ҳисоблайман.

Жанубий Африка республикаси ҳукумати деди. — Ж. Неру. — Ғарби-Жанубий Африкани гўё ўзининг территориясидек билиб иш кўрмоқда. Бу ҳукумат, — деди Бош Министр. — ҳатто Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг вакилларига шу районга бориб, у ерда нималар бўлаётганлигини кўришга ҳам рухсат бермади.

Ҳиндистон ҳукуматининг бошлиғи Совет-Ҳиндистон муносабатларини ривожлантириш истиқболлари тўғрисидаги саволга жавобан бундай деди: Бизнинг алоқаларимиз ҳар томонлама — иқтисодий, маданий соҳаларда ва техника соҳасида ривожланиб бормоқда. Шундай бўлаётганлиги яхши.

Ж. Неру мамлакатларимиз ўртасидаги дўстлик социал системалари турлича бўлган давлатлар ўртасида бўлаётган ҳамкорликнинг яхши намунасидир, деди. Мен фақат шуни айтишим мумкинки, деб таъкидлади Бош Министр, бу дўстлик бундан буён ҳам ривожлана беради. Менинг истагим шуки, бу дўстлик давом этсин ва мустаҳкамлансин, дейман.

Ж. Неру совет журналистларига ҳам бир қанча саволлар берди. Жумладан, у, Ўзбекистон ССРда қанча кундалик газеталар ва бошқа газеталар чиқаётганлиги билан қизиқди. Ҳиндистон Бош Министрининг бу саволига жавобан Ўзбекистонда 200 тадан кўпроқ газета чиқаётганлиги, бу газеталарнинг тўртдан уч қисми ўзбек тилида нашр этилаётганлиги айтилди.

Суҳбатнинг охирида Жавоҳарлал Неру СССРда бўлган вақтида ўзининг самимият билан кутиб олинганлиги учун совет кишиларига ташаккур айтишни илтимос қилди ва совет халқига янги муваффақиятлар тилади.

Ж. Неру Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ё. С. Насриддинова ҳузурида бўлди

Ҳиндистон Республикасининг Бош Министри Ж. Неру 10 сентябрь эрта билан Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ё. С. Насриддинова ҳузурида бўлди.

Икки ўртада дўстона суҳбат бўлди. Ё. С. Насриддинова Ўзбекистон меҳнаткашлари хўжалик ва маданий қурилиш соҳасида катта муваффақиятларга эришганликлари, уларнинг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXII съездини муносиб кутиб олишга интилаётганликлари тўғрисида гапириб, бундай деди: Барча совет кишилари каби республиканинг ишчилари, колхозчилари ва зиёлилари ҳам бутун дунёда тинчлик манфаатларини кўзлаб, барча халқлар билан дўстликни мустаҳкамлашга қатъий қарор бергандирлар.

Ж. Неру СССРда бўлган вақтида совет кишиларининг Ҳиндистон халқларига нисбатан самимий дўстлик туйғуларига астойдил ишонч ҳосил қилганлигини айтди.

Суҳбат вақтида Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлигининг бош секретари Р. К. Неру, Ҳиндистоннинг СССРдаги элчиси С. Датт, Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлигининг бўлим мудири вакил В. Х. Коэльхо ҳозир бўлдилар. Суҳбатда совет томонидан СССР ташқи ишлар министрининг биринчи ўринбосари В. В. Кузнецов, СССРнинг Ҳиндистондаги элчиси И. А. Бенедиктов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари И. В. Бабков, республика Министрлар Совети Раисининг ўринбосари ва ташқи ишлар министри С. О Азимов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари Р. С. Сахибоев ҳозир бўлдилар. (ЎзТАГ).

Ж. Неру Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси О. А. Алимов ҳузурида бўлди

Ҳиндистон Республикасининг Ўзбекистонда меҳмон бўлиб турган Бош Министри Жавоҳарлал Неру 10 сентябрда Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси О. А. Алимов ҳузурида бўлди. Ж. Неру билан биргаликда Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлигининг бош секретари Р. К. Неру, Ҳиндистоннинг СССРдаги элчиси С. Датт, Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлигининг бўлим мудири вакил В. Х. Коэльхолар ҳам бор эди.

Визитда совет томонидан СССР ташқи ишлар министрининг биринчи ўринбосари В. В. Кузнецов, Совет Иттифоқининг Ҳиндистондаги элчиси И. А. Бенедиктов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари ва ташқи ишлар министри С. О. Азимов, республика Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Н. М. Матчонов, Тошкент шаҳар ижроия комитетининг раиси М. Р. Расулев ҳозир бўлдилар.

Дўстона вазиятда ўтган суҳбат вақтида ҳурматли меҳмон Ўзбекистонда пахта етиштириш ва ирригация қурилишининг ривожланиши билан, миллий маданиятнинг юксалиши, жумладан, маориф ишларининг ташкил этилиши: мактабларда ва олий ўқув юртларида тилларнинг ўқитилиши масалалари билан қизиқди.

О. А. Алимов республиканинг тараққиёт истиқболлари тўғрисида гапириб, КПСС янги Программаси проектида белгиланган планларнинг амалга оширилиши Ўзбекистон экономикаси ва маданиятини янада тез юксалтириш имконини беради, деди. (ЎзТАГ).

ҲИНДИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ МИНИСТРИ ЖАВОҲАРЛАЛ НЕРУНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДА БЎЛИШИ

Совет Иттифоқига расмий визит билан келган Ҳиндистон Республикасининг Бош Министри Жавоҳарлал Неру Ўзбекистонда бир кун меҳмон бўлди.

Ж. Неру ва унинг йўлдошлари Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари ва ташқи ишлар министри С. О. Азимов ҳамроҳлигида Тошкентнинг диққатга сазовор жойлари билан танишиб чиқди.

Ҳиндистон ҳукуматининг бошлиғи шаҳар бўйлаб қилган сафарида Тошкентнинг янги райони Чилонзорда бўлди. Бу ерда индустриал методлар билан кўплаб уй-жой бинолари қурилмоқда. Ж. Неру 163- мактабни бориб кўрди.

Ҳиндистон Бош Министри Жавоҳарлал Неру республика ҳаёти билан танишишни давом эттириб, Орджоникидзе районидаги «Қизил Ўзбекистон» колхозига борди. Ўзбекистоннинг бошқа колхозларида бўлгани сингари бу ерда ҳам айни қизғин иш пайти. Мўл пахта ҳосили йиғиб-териб олинмоқда. Ҳиндистон ҳукумати бошлиғини кутиб олиш учун правление биноси олдига юзлаб колхозчилар тўпландилар. Ж. Неру колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. Матқобулов ҳамроҳлигида 3-бригаданинг дала шийпонига келди. Бош Министр ва меҳмондўст колхозчилар гиламлар тўшалган, мева-чевалар билан тўлиб тошган дастурхон атрофида ўтириб, тинч ишлар тўғрисида, ижодий меҳнат тўғрисида, пахтачиликда техника тараққиёти тўғрисида суҳбатлашдилар. Артель аъзолари илғор агротехникани қўлланиб, дала ишларини кенг механизациялаштириб, бу йил ҳар гектар ердан 33 центнердан кўпроқ пахта етиштирганликларини Ж. Неруга фахрланиб сўзлаб бердилар.

Ж. Неру пахтакорларнинг меҳнатини енгиллаштирган механизмларнинг ишини кузатиб турди. Пахтани гневматик юкловчи асбоб, қоп-қанорсиз ташиш учун автомобилга уланадиган прицеплар унга кўрсатилди. Шу колхозда кўпгина механизатор қизлардан бири яқиндагина машинада пахта теришни ўрганган Рихси Қаюмова машина бункеридан пахта бўшатишни намойиш қилиб кўрсатди. У шу мавсумда машина ёрдами билан 150 тонна «оқ олтин» териб олмоқчи эканлигини билдирди.

Ж. Неру чорвачилик фермасини бориб кўрди. Шунингдек колхоз мактаб-интернатида тарбияланаётган болаларнинг меҳмони бўлди. Болалар ҳурматли меҳмонга пионер галстуги тақдилар ва ҳинд ўқувчиларига қизғин салом топширишни илтимос қилдилар.

Ҳурматли меҳмон тушдан кейин Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Шарқшунослик институтида республиканинг атоқли олимлари билан учрашди. Институт директори С. Азимжонова республика шарқшуносларининг ҳар томонлама ва самарали илмий ишлари тўғрисида гапириб берди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси О. А. Алимов 10 сентябрда Ҳиндистон Республикасининг Бош Министри Жавоҳарлал Неру шарафига зиёфат берди.

Зиёфатда Ж. Неру билан бирга Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлигининг бош секретари Р. К. Неру, Ҳиндистоннинг СССРдаги элчиси С. Датт, Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлиги бўлим мудири вакил В. Х. Коэльхо ва Бош Министрга ҳамроҳ бўлиб келган бошқа кишилар ҳам ҳозир бўлдилар.

Совет томонидан зиёфатда М. Мусахонов, Г. Ф. Наймушин, Ё. С. Насриддинова, Ш. Р. Рашидов, А. Н. Рудин, Ф. Е. Титов, И. И. Федюнинский, Қ. М. Муртазоев, СССР ташқи ишлар министрининг биринчи ўринбосари В. В. Кузнецов, СССРнинг Ҳиндистондаги элчиси И. А. Бенедиктов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. О. Азимов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари И. В Бабков, республика Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Н. М. Матчонов, республика министрлари ва бошқа раҳбар ходимлари ҳозир бўлдилар. Зиёфатда шунингдек совет ва ҳинд журналистлари ҳам қатнашдилар.

Самимий дўстона вазиятда ўтган зиёфат вақтида нутқлар сўзланди.

О. А. Алимов Ж. Неруга мурожаат қилиб, Совет-Ҳиндистон дўстлигининг катта аҳамиятга эга эканлигини уқтириб ўтди. Бизнинг бузилмас дўстлигимиз, деди у, шундай бир қудратли дарёдирки, унинг сувлари инсоният бахт-саодати денгизига қуйилмоқда.

Халқаро вазиятда кескинлик давом этаётган ҳозирги вақтда, деб таъкидлади О. А. Алимов, азиз меҳмон — тинчлик ва бетарафлик сиёсатини олиб бораётган Ҳиндистон Республикаси ҳукумати бошлиғининг республикамизда бўлиши биз учун айниқса мароқлидир.

Ж. Неру ўзининг жавоб нутқида ҳинд халқининг Совет Иттифоқи, шу жумладан Ўзбекистон халқлари билан дўстона муносабатларининг чуқур тарихий илдизлари борлигини қайд қилиб ўтди. Ҳиндистон озод бўлиб қолганидан кейин бу алоқаларнинг ўсганлиги ва ривожланганлигини қайд қилиб ўтиш биз учун жуда қувончлидир, деди Бош Министр.

Ж. Неру Ўзбекистонда самимий кутиб олинганлиги учун қизғин миннатдорчилик изҳор қилди.

Ҳиндистон Бош Министри Ж. Неру 11 сентябрда эрталаб Тошкентдан ватанига жўнаб кетди. У билан бирга Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлигининг бош секретари Р. К. Неру, Ҳиндистоннинг СССРдаги элчиси С. Датт, Ҳиндистон Ташқи ишлар министрлиги бўлим мудири вакил В. Х. Коэльхо ва Бош Министрга ҳамроҳ бўлиб келган бошқа кишилар ҳам жўнаб кетдилар.

Ҳиндистон, Совет Иттифоқи ва Ўзбекистон ССРнинг давлат байроқлари билан безатилган Тошкент аэродромида Ж. Неру ва унинг ҳамроҳларини О. А. Алимов, М. М. Мусахонов, Г. Ф. Наймушин, Ш. Р. Рашидов, А. Н. Рудин, Ф. Е. Титов, И. И. Федюнинский, Қ. М. Муртазоев, СССР ташқи ишлар министрининг биринчи ўринбосари В. В. Кузнецов, СССРнинг Ҳиндистондаги элчиси И. А. Бенедиктов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари ва ташқи ишлар министри С. О. Азимов, республика Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари И. В. Бабков, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Н. М. Матчонов ва бошқалар кузатиб қолдилар.

Кузатиш вақтида фахрий қоровул саф тортиб турди ва Ҳиндистон, Совет Иттифоқи ва Ўзбекистон ССРнинг давлат гимнлари ижро этилди.

О. А. Алимов ҳурматли меҳмонга ва унинг ҳамроҳларига оқ йўл тилади ва Ҳиндистон Бош Министри Ж. Нерунинг Совет Иттифоқига қилган сафари бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлашга ёрдам беради деб ишонч билдирди.

Ж. Неру аэродромда сўзлаган нутқида бундай деди:

Ўтган куни мен сизнинг мамлакатингизга келган эдим ва бугун мен қайтиб кетишим керак. Шу вақт мобайнида сизлар мени самимий кутиб олдингиз ва менга эҳтиром ҳамда меҳр-муҳаббат кўрсатдингиз. Мен мана шу муҳаббат туйғуларини, шу самимиятни олиб кетаётирман.

Мен баъзи халқаро масалалар юзасидан фикр олишиш учун Совет Иттифоқига келганлигимни бир неча марта таъкидлаб ўтдим. Менингча, бу фикр олишувлар фойдали бўлди. Чунки тинчлик проблемаси ҳозирги вақтда энг муҳим проблемадир. Биз тинчлик йўлида зарур бўлган ҳамма ишларни қилишимиз керак. Мен аминманки, бизнинг сизлар билан алоқамиз бундан кейин янада ўсади ва мустаҳкамланади. Бизлар қўшни давлатлармиз. Шунинг учун ҳам бизларнинг алоқаларимиз кенгаявериши керак. Самимий кутиб олганлигингиз учун яна бир марта ташаккур изҳор қиламан. (ЎзТАГ).

* * *

ДЕҲЛИ, 11 сентябрь. (ТАСС). Ҳиндистон Бош Министри Неру Совет Иттифоқига қилган сафаридан бугун Деҳлига қайтиб келди.

Қанча ПАХТА топширилди?

Ўзбекистон ССР да пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида 1961 йил 11 сентябргача бўлган

МАЪЛУМОТ

ОБЛАСТЛАР	Пахта тайёрлаш (планга нисбатан процент ҳисобида): Бир кунда	Пахта тайёрлаш (планга нисбатан процент ҳисобида): мавсум бошидан бери	Пахтани қоп-қанорсиз ташиш (мажбуриятга нисбатан процент ҳисобида): Мавсум бошидан бери
Сурхондарё	1,45	12,83	4,45
Андижон	1,58	11,03	6,31
Фарғона	1,32	8,79	1,50
Самарқанд	1,13	6,77	2,56
Тошкент	1,03	6,66	2,73
Хоразм	1,31	6,15	1,09
Бухоро	1,16	5,14	0,53
Қорақалпоғистон АССР	0,93	5,08	1,02

Редактор З. И. ЕСЕНБОЕВ.

«Қизил Ўзбекистон» «Правда Востока» ва «Ўзбекистони Сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри
Р 01078 Нашр. Б. 214.